

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Diplomová práce

Bc. Veronika Fundová

Život a dílo Petra Chelčického

Olomouc 2017

vedoucí práce: PhDr. Petr Zima, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v citovaném seznamu literatury.

V Olomouci

.....

podpis

Poděkování

V úvodu své práce bych chtěla upřímně poděkovat PhDr. Petru Zimovi, Ph.D., za vedení, ochotu, trpělivost, cenné rady a připomínky při vypracování této diplomové práce.

Obsah

1. Úvod	6
2. Petr Chelčický a jeho doba	8
2.1 Život Petra Chelčického	8
2.2 Díla Petra Chelčického	14
3. Petr Chelčický a husitství	19
3.1 Husitství	19
3.2 Petr Chelčický a husitství	23
3.3 Literatura v době husitské.....	27
4. Petr Chelčický a jeho chápání víry, morálky a církve	29
4.1 Víra a morálka.....	29
4.2 Církev	34
5. Chelčického pojetí společnosti.....	39
5.1 O boji duchovním.....	39
5.2 O církvi svaté.....	41
5.3 O trojím lidu	41
5.4 Postila	44
5.5 Síť víry pravé.....	49
5.6 Manželství a rodina.....	53
6. Ohlas díla Petra Chelčického v českém a evropském myšlení	55
7. Využití tématu v předmětu OV a ZSV	61
8. Závěr	63
9. Prameny a literatura	65
9.1 Prameny:.....	65
9.2 Literatura:	65
10. Příloha číslo 1 – Záhorků tvrz	67
11. Příloha číslo 2 – Špýchar.....	68

12. Příloha číslo 3 – Pomník Petra Chelčického	69
13. Příloha číslo 4 – Dnešní Záhorčí.....	70

1. Úvod

Ve své diplomové práci se budu zabývat jihočeským myslitelem, Petrem Chelčickým. Jeho osobu jsem si vybrala proto, jelikož se domnívám, že se na něj poslední dobou zapomíná. Na souvislé pedagogické praxi jsem totiž zjistila, že většina studentů netuší, kdo to je, kdy a kde žil, ani v jakém hnutí byl zaangažován. Na jeho základní myšlenky a učení jsem se již ani raději neptala. Byla jsem sice na základní škole, ale pojmy jako jižní Čechy, husitství, 14.-15. století, Postila či Sít' víry jsem od žáků deváté třídy očekávala. Bohužel. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla psát právě o Petru Chelčickém.

Hlavním cílem mé diplomové práce je tedy připomenout osobnost Petra Chelčického. Seznámit čtenáře s jeho životem, s dobou, ve které žil, s jeho tvorbou. Samozřejmě také ujasnit jeho základní myšlenky a jaké místo zaujímá v dějinách českého myšlení. Takovým mým vnitřním cílem je, abychom se po přečtení všichni na chvíli zastavili a popřemýšleli, zda naším jediným motorem, tím, co nás žene ku předu, je pouze mamon. Opravdu vše děláme jen pro peníze, majetek, bohatství? Některé myšlenky Petra Chelčického právě na bohatství i majetek v práci zmíním. A nejen na tyto sociální aspekty, ale i na celou tehdejší společnost. Doufám, že přispějí k obohacení morálního smýšlení nás všech.

Petr Chelčický bývá po právu pokládán za jednoho z nejvýznamnějších myslitelů českých dějin a zároveň za jednu z mála osobností, jimž se svým vlivem a ohlasy svého díla podařilo přesáhnout hranice českých zemí. Paradoxně toho o jeho životě víme znepokojivě málo. Veškeré informace, které se mi podařilo o jeho životě najít, popíši v první podkapitole této práce. Celá kapitola nese název „Petr Chelčický a jeho doba“. Důležité je si uvědomit, že většina dat není podložena, a tak se pohybujeme v pouhých hypotézách. Nicméně pro pochopení Chelčického myšlenek a učení, je jeho život, výchova, náboženství, prostředí, ve kterém vyrůstal a žil zásadní. V druhé podkapitole druhé kapitoly se zabývám tvorbou Petra Chelčického. Jedná se o mnou vybraný výčet děl a jejich chronologizaci (je zde nastíněna vývojová fáze jeho tvorby), popřípadě, krátké odstavce o hlavních myšlenkách daného díla. Podrobněji budou díla rozebírána v kapitolách jim určené.

Celá třetí kapitola se věnuje době, v níž Petr Chelčický žil. Snažím se zde tedy vyobrazit dobu husitství, která jej ve všech směrech velice ovlivňuje. V první podkapitole zmiňuji husitství obecně, takže například co to je, příčiny husitství, čtyři pražské artikuly, či dvě skupiny husitů. V druhé podkapitole se zabývám tím, jak Petr Chelčický chápal

a vnímal husitství. Zda se k nějaké husitské straně přiklonil a proč. Samozřejmě zde také pojednávám o Jednotě bratrské. Nastiňuji její vznik, její představitele, jejich základní myšlenky a jaký pro ni měl význam Petr Chelčický. Jako třetí podkapitolu jsem si dovolila vložit téma „literatura v době husitství“, jelikož můj druhý obor je český jazyk. A právě literatura měla v této době charakteristické rysy, o kterých je v této podkapitole vyprávím.

Ve čtvrté kapitole diplomové práce se věnuji pojetím víry a morálky Petra Chelčického. Je zřejmé, že zde tedy budou představeny jeho nejzákladnější myšlenky a učení vůbec. Samostatnou podkapitolu jsem věnovala problematice tehdejší církve. Demonstruji v ní základní myšlenky a názory Petra Chelčického, jež jsou opřeny o jeho traktát O církvi svaté.

Další jeho významné myšlenky týkající se tehdejší společnosti, jsou objasňovány v páté kapitole. V mnou zvolených dílech jsem tedy vyhledávala jeho názory na tehdejší společnost či společenské aspekty. Jelikož se jedná o velice široké téma a v jeho dílech najdeme nespočet sociálních aspektů. Pokusila jsem se vybrat jeho nejvýraznější a nejtypičtější (nejvíce zmiňované) názory. Jako poslední podkapitolu jsem uvedla Chelčického názory na rodinu a manželství.

V šesté kapitole se pokusím shrnout ohlasy děl Petra Chelčického v českém a evropském myšlení. Zmíním zde například názory, Tomáše Garriguea Masaryka, Lva Nikolajeviče Tolstého, Jaroslava Boubína či Přemysla Pittera.

Závěrečná sedmá kapitola mé diplomové práce se věnuje využití tématu v předmětu Občanské výchovy a Základů společenských věd. Pokusím tedy zapřemýšlet nad tím, jaká témata by byla přínosná pro žáky základních škol a středních škol, konkrétně gymnázií.

2. Petr Chelčický a jeho doba

2.1 Život Petra Chelčického

O životě Petra Chelčického nemáme mnoho zpráv. Jak již řekl František Palacký jeho osobu „obklopuje tolik tmy a pochybností, že jí nelze postavit na jisto“. (Palacký in Míka, 1963, str. 9) Minulost se k němu zachovala velice neadekvátně, jelikož zmizela veškerá a přímá svědectví o jeho životě. Od dob Palackého se historikům nepodařilo získat více informací, pouze jen útržkovité a pochybné údaje. Pohybujeme se tedy spíše v pouhých hypotézách. Neví se jaké je přesné datum narození ani úmrtí Petra Chelčického, a dokonce se spekuluje i o jeho jméně. Nemáme žádnou jistotu, zda se tak doopravdy jmenoval, nedochoval se totiž jediný spis či jiná písemnost s vlastnoručním podpisem. (Míka, 1963, str. 9) Pouze v kapitulním rukopise jeho spisů nalezneme (RTEP), tedy obráceně zaznamenané jeho jméno. A poté až více než půl tisíciletí po jeho smrti, tj. na počátku 16.století se objevuje například v Postile či Síti víry jméno Petr z Chelčic. Následně tak vznikla snaha ztotožnit Chelčického s konkrétní historickou osobností. Zdá se, že považovali jeho jméno za pseudonym, což v té době bylo velice neobvyklé a ojedinělé. (Chelčický, 1990, str. 156) Historikové dospěli k názoru, že žil asi v letech 1390–1460. Například Boubín (2012) dochází k závěru, že se Petr Chelčický narodil někdy kolem roku 1380 a zemřel v 50. letech 15. století. Znamená to tedy, že prožil své mládí i nemalou část zralého věku za vlády Václava IV. „Mohl se tedy vynořit před naším zrakem na samém počátku husitských válek jako již zcela hotový myslitel, jehož názory budou vykazovat v následujících desetiletích překvapivou stabilitu bez nutnosti vážnějších korektur.“ (Boubín, 2012, str. 12) I přesto, že následující léta byla opravdu bouřlivá. Vždyť Petr Chelčický byl svědkem husitských válek, poté následovala restaurace královské moci, dále dlouhá léta bezvládní či politický vzestup Jiřího z Poděbrad. Podle všeho se na tehdejší poměry dožil výrazně nadprůměrného věku, zhruba tři čtvrtě století.

S větší jistotou se uvádí, že se narodil v jižních Čechách, dlouhá léta žil v Chelčicích, kterým se ve středověku také říkalo Záhoří či Záhorčí. Prvním známým držitelem Záhorčí byl Svatomír, který žil v době 1362-1378, z níž se dochovaly nejstarší zmínky o Petru Chelčickém. Jediným Svatomírovým potomkem byl Petr Záhorka, vše, co se o něm ví, svádí k myšlence, že právě on by mohl být Petrem Chelčickým. K této myšlence se přiklání i český historik František Michálek Bartoš. (Boubín, 2005,

str. 42-45) Petr Záhorka ze Záhorčí, jak se tento šlechtic jmenoval, se narodil ve stejné době jako Petr Chelčický. Pocházel z rodiny, jejíž příslušníci byli často ve službách Rožmberků a významně se uplatňovali i v církevní správě. „Například jeden Petrův strýc, Hostislav z Bílska, zaujímal po několik desetiletí velmi prestižní postavení bechyňského děkana a faráře v Českém Krumlově, zatímco jiný, Aleš z Březí, se stal dokonce biskupem olomouckým i litomyšlským. (Boubín, 2012, str. 13) Mladý Petr Záhorka nejspíše asi vyrůstal na rodinném sídle, tedy v Petrově Dvoře u Netolic. Bohužel brzy přišel o otce a do jeho výchovy začalo výraznou měrou zasahovat příbuzenstvo (připadají i v úvahu vzdělání strýcové). Jako dospělí se přesídlil na Vodňansko, kde vlastnil již zmíněnou tvrz Záhorčí. Prý patřil k nepříliš movité nižší šlechtě, ale není známo nic o tom, že by se snažil své postavení zlepšit. Jako byla například účast v bojích 15. století, nápadnější služba zámožnějším šlechtickým rodům nebo jinými snahami o rozmnožení svého majetku. (Boubín, 2012, str. 13)

Jako každá hypotéza je i tato zpochybňovaná. V tomto případě se tak děje především s poukazem na skutečnost, že jeden z mála zachovaných důkazů o Záhorkovi svědčí o tom, že se tento šlechtic v roce 1424 účastnil pečetění listiny o ukončení nepřátelství mezi dvěma jihočeskými válečníky (Smil z Křemže – spojenec táborů a Kunát ze Sulevic – hlásil se ke králi Zikmundovi), ač by se neměl, byl-li to opravdu Petr Chelčický, podle názoru historiků těchto věcí veřejných účastnit. Je zřejmé, že se nejedná o přesvědčivý argument, aby se na jeho základě dalo jednoznačně odmítnout ztotožnění Chelčického se Záhorkou. Jak uvádí Boubín (2012, str. 13), do skutečných důvodů Záhorkovy účasti na zmíněné akci dnes již bohužel nevidíme a z motivů, jež by zde přicházely v úvahu, nemůžeme ostatně vyloučit ani pacifismus či křesťansky velmi dobře zdůvodnitelné úsilí o propuštění vězňů, jež bylo jednou z podmínek učiněné úmluvy. Možnost druhého z uvedených motivů lze navíc podepřít odkazem na ostatní zprávy, které se nám o Záhorkovi dochovaly z dob husitské revoluce. Ony totiž vypovídají jasně o Petrově snaze docílit jednáním i placením výkupného propouštění jeho husitských souvěrců z katolického zajetí. Proto nelze vyloučit, že se v podobných jednáních mohl Záhorka angažovat též v roce 1424. Je ovšem pravda, že připomenutá epizoda dokládá, že tento šlechtic nežil tak vzdálen politickému dění, jak bychom si představovali Chelčického. Ani tento rozpor však identifikaci zcela nebrání. Sám Chelčický sebekriticky přiznával, že nežije plně podle vlastních zásad. „Ale já těch cností neumím šířit v řeči, neb sú ve mně úzky podlé skutkov svých.“ (Chelčický, 1966, str. 72) S ohledem na vysokou náročnost vyslovovaných požadavků nemůže být existence

zmíněného rozporu vlastně ani žádným překvapením. „Vždyť zejména pro středověkého šlechtice, jenž se nutně pohyboval v určitém, předem daném společenském uspořádání, by bylo jejich bezvýhradné naplňování úkolem takřka nadlidským.“ (Boubín, 2012, str. 14) Chelčický nebyl zdaleka jediným myslitelem, který se řídil striktně tím, co kázal. V mnohém mu je podobný například Charlese Fouriera, vizionář a utopista z přelomu 18. a 19. století. Jeho spisy jsou obžalobou obchodu jako jedné z nejvíce zavrženíhodných lidských činností. (Boubín, 2012, str. 14-15) Proti stojí také fakt, že Jednota bratrská, jež realizovala a šířila Chelčického učení ještě za jeho života, „uchovala později písemně fixované údaje o jménu autora v jeho základních dílech a označovala jeho stoupence za „chelčické“ (Chelčický, 1990, str. 156), nás navádí k tomu, že se nejedná pouze o jméno, ale o reálnou postavu, která může být mimo vlastní dílo nedoložená.

Dle rozborů jeho názorů na společnost se historikové domnívají, že pocházel z nižších sociálních vrstev, avšak přesně jeho sociální původ nikdo neurčil. Domnívají se, že by mohl být poddaným zemědělcem, svobodníkem či příslušník nižší šlechty, tedy vladyka či panoš, jak uvádí Boubín (2005, str. 18) Proti poddanskému původu však stojí fakt, že ani nejznámější sedláci tehdy nežili v tak dobrých podmínkách, aby se mohli vzdělávat sami, aby nebojovali o živobytí, aby mohli hluboce přemýšlet o náboženských otázkách či psát objemné spisy. „Lze těžko uvěřit, že poddaný zemědělec, připoutaný ekonomickými i feudálními pouty k těžké každodenní dřině, by měl k takové činnosti dostatek duševních sil a možností.“ (Míka, 1963, str. 11) V 15. století bychom těžko hledali vzdělaného zemědělce, natož aby uměl číst a psát. Chelčický však zčásti ovládal i latinu. Takového vzdělání v předhusitské době mohl sotva dosáhnout poddaný laik. Proto se historikové přiklánějí spíše k tomu, že Petr Chelčický pocházel z rodiny drobného zemana. Také se domnívají, že nestudoval na pražské univerzitě, ale byl samoukem.

Petr Chelčický vyrůstal ve věřící rodině, náboženství tedy hrálo v jeho výchově velikou roli. Navíc církev ovládala myšlení všech tehdejších lidí, kázání kněží v kostele bylo každodenní záležitostí, lidé tak neustále slýchávali citáty z bible. Avšak ani slova kněží lid nezaslepila natolik, aby nevnímal bídu a nespravedlnost kolem sebe. Veliký kus práce při probouzení lidu vykonávali poutní kazatelé, kteří šířili pravdu boží mezi prostý lid. Většinou se nejednalo o revolucionáře, ale našli se i tací, jež se snažili, o nápravu zkaženého světa. Tito lidoví kazatelé zasáhli i Petra Chelčického, který zpočátku jejich kázání bral spíše jako jakousi zajímavou atrakci, záhy však uvěřil sugestivnímu líčení dojmavého života křesťanů. V dospívajícím věku už nechtěl být pouze posluchačem, ale sám toužil po

poznávání, srovnávání rozporů, na něž v běžném životě narážel. Obracel se k moudřejším, když potřeboval poradit. Z tohoto důvodu nám jeho názory evokují myšlenky valdenských. (Míka, 1963, str. 18-21) Valdenství se odvozuje od bohatého měšťana Petra Valdese, jež opustil svoji živnost i rodinu a rozdal majetek chudým. Se svými stoupenci šířil znalost bible, požadoval návrat k apoštolskému životu a kritizoval tehdejší oficiální církev. Obecně k valdenství patří odmítání farní soustavy, války, trestu smrti, také zavrhování uctívání obrazů či popírání existence očištky. I přes perzekuci se toto hnutí rychle šířilo, ve 14. století proniklo i do Čech, zde dosáhlo takového ohlasu, že papež v roce 1340 vyhlásil proti zdejšími heretikům křížové tažení. Chelčický však vyrůstal v prostředí katolicky pravověrném, žijícím v respektu k autoritě papeže a církve. (Boubín, 2005, str. 19-20) Až v dospělosti se pohled na danou věc výrazně změnil. Dokazuje to i úryvek z traktátu O boji duchovním: „A takový jeho oděv poctivý můžem spatřiti na tom, jenž jest nazván člověk hříecha, syn zatracenie. Kterak se jest ďábel oděl v něho a jeho také oděl ve své rúcho, a my naň hlediece, nemněli jsme, by to byl největší Antikrist na římské stolici! Ale když jest odkryt a čepici poctivú snichu s něho, tak spatřichme, že to není buoh zemský, ale Antikrist přikrytý!“ (Chelčický, 1966, str. 40) Oděvem poctivým, mínil oděv Krista. Evidentně zde ztotožnil papeže s Antikristem.

Problém Antikrista je pro Chelčického zcela základní otázkou. Do jeho děl vstoupilo eschatologické tušení blížícího se konce světa. „Člověk se podle něj ocitá ve dvojitým ohrožení. Není vystaven pouze zničujícímu tlaku okolního světa, tlaku společnosti, v níž žije, tlaku všech světských a církevních autorit, které se ho snaží podřídit svým vlastním cílům, ale tím, jak se přizpůsobuje normám tohoto věta, se stává především on sám zdrojem své vlastní zkázy. (Boubín, 2005, str. 21-22) Jedná se tedy o boj dobra se zlem v každém z nás. Studoval všechny knihy, které se mu podařilo získat. Do rukou se mu tak dostal spis i od Tomáše ze Štítného, který ho velice oslnil. Jeho vliv se projeví v mnoha pozdějších dílech Chelčického. Oslovilo jej také reformní usilování pražských univerzitních mistrů stejně jako učení anglického reformátora Johna Wyclifa, jehož dílo mu však kvůli slabší znalosti latiny možná zůstala převážně nedostupná. Na začátku 15. století se rozšířila zpráva o statečném vystoupení Mistra Jana Husa. Petr Chelčický ho chtěl osobně poznat, a tak se vypravil do Prahy k Betlémské kapli. Mistrovo kázání doslova hltal. Asi poprvé uslyšel jasný a zdůvodněný výklad mnoha temných míst Písma, s nimiž si doposud nevěděl rady. Chelčický rázem k Husovi přilnul. (Míka, 1963, str. 22-23) Působení anglického reformátora Johna Wyclifa, k němuž měl Chelčický blízko,

poznámalo tři významné oblasti husitského uvažování – pojetí božího zákona, učení o církvi (eklesiologii) učení o svátostech (oltářních). (Boubín, 2005, str. 22) Rokyta (2013) si je jistý, že se Petr Chelčický znal ve své době s intelektuální elitou Čech. Rudolf Hlinka (1940) in Rokyta (2013) dokonce uvádí konkrétní výčet osobností, předpokládá se, že se znal s Jakoubkem ze Stříbra, s Mikulášem z Pelhřimova, s Mistrem Janem z Příbramě, s Janem Rokycanou, se Stanislavem ze Znojma a snad i s Janem Husem. „Dalo by se říci, že okruh Betlémské kaple nahrazoval Chelčickému univerzitní vzdělání.“ (Chelčický, 1990, str. 155)

Boubín (2012, str. 15) uvádí, že právě tato léta představují dobu definitivního konstituování Chelčického svérázného výkladu světa v jeho základních rysech, jak se s ním pak setkáváme v jeho díle. Je to doba pronikavé a všestranné radikalizace jeho názorů. Především se přestal spoléhat na to, že by věřící mohla přivést ke spasení církev, jejíž projevy zkaženosti (tj. i odvrácenosti od zásad prvotního křesťanství) nalézal všude kolem sebe a o to důrazněji se přimkl k normativním aspektům bible. Klade důraz na slova a skutky Ježíše Krista.

Z počátku bylo asi jen stěží patrné, do jaké izolace míří Chelčický s výše uvedenými názory. Proti českým a moravským husitům byla vyhlášena křížová výprava, husité se však rozhodli bránit a čelit vojskům krále Zikmunda. Petr Chelčický byl jediný, kdo s tímto rozhodnutím nesouhlasil. „Jestliže ani sám Kristus nevztáhl ruku na svoji obranu, a dokonce to svým následovníkům výslovně zakázal, neměl by tak podle Petrových slov činit nikdo, kdo se chce pokládat za skutečného křesťana.“ (Boubín, 2012, str. 15) Chelčického „přesvědčovací kampaň“ vyvrcholila v druhé polovině roku 1420, po bitvách na Vítkově a pod Vyšehradem, jež skončily překvapivým vítězstvím husitů. Chelčický naléhal na tábořské kněze a pražské univerzitní mistry, aby přestali hlásat a podporovat válku. Chtěl, aby se vrátili k nenásilné cestě. Jeho pokusy, doprovázené i osobními intervencemi se však systematicky mýjely účinkem. Když ztroskotal i u největší autority tehdejšího husitského myšlení, M. Jakoubka ze Stříbra, pochopil, že pokud chce, aby někdo v tomto čase zkázy hlásal skutečného a nefalšovaného Krista, jak ho chápal on sám, bude muset tohoto úkolu ujmout osobně. (Boubín, 2012, str. 15-16)

Po Husově smrti, se vykonávaly poutě na hory, kde se bojovně kázalo, šířilo se zde husitství mezi venkovský lid. Poutě na hory se stávaly obrovskými manifestacemi rovnosti bratrské lásky všech věřících.

„Ale oni na Beránku
shrnuchu svú boží stránku,
na Táboře, jinde také,
jmiechu sňatky nejinaké,
v pokoře, v náboženství,

v lásce, bratrském svorenství
jeden s druhým vajéčko
děлил i chleba maléčko...“ (Míka, 1963, str. 28)

Těchto poutí se účastnil i Chelčický, věřil, že jsou zde uskutečňovány představy jeho učitelů Wyclifa a Husa o první církvi, že se věřící konečně odpoutají od zlotřilých kněží a začnou žít podle božích příkazů. Považoval je za pravou cestu k nápravě lidstva a za počátek návratu k prosté nezkažené křesťanské církvi. „Zdá se, že právě tehdy, pod hlubokým dojmem poutí na hory, došlo k rozhodnému zvratu v jeho životě. Z oddaného stoupence husitství, který se dosud jen sám snažil žít podle ideálních představ o pravém křesťanství, stal se zanícený hlasatel poznanych pravd, vášnivý bojovník za uskutečnění představ o pravé církvi.“ (Míka, 1963, str. 29) Je tedy pravděpodobné, že na horách sám kázal.

Nejodmítavější postoj zaujímal vůči římské církvi, která podle něj nesla hlavní podíl viny za mravní úpadek křesťanství. Husitským stranám vytýkal používání násilí, Pražanům kromě toho jejich závislost na katolické církvi v oblasti věrouky a malé oproštění se od církevní tradice. Nejbližší měl Chelčický k tábořským kněžím, se kterými ho před začátkem husitských válek spojoval důraz na biblické základy a zachovávání Božího zákona. Po roce 1420 se však s nimi rozešel, protože s nimi již nesouhlasil. (Chelčický, 1966, str. 11-12)

Když se tedy Petr Chelčický nesetkal v hlavním městě s pochopením, vrátil se zpět na jih Čech, ve kterých se ujal osiřelé obce a působil zde jako laický kazatel. Začal i pro svůj lid psát, aby jim byl oporou. Husité byli zastánci vzdělání, a jako jediní nedělali rozdíly v pohlaví – mohly se tedy vzdělávat i ženy, což byl v té době nevídaný jev. Dokonce kardinál

Eneáš Silvius Piccolomini, později zvaný papež Pius II., v jednom listě z Čech napsal, že tábořské ženy se v Písmu svatém vyznají lépe než mnohý italský kněz. Mezitím však husité nabírají na síle a vítězí nad dalšími čtyřmi křižáckými výpravami, či se také vrací jako vítězi z cizích zemí. Chelčického tým však neoblomí, a nadále horlivě vystupuje proti husitům, zvláště radikálním táboritům. Je si jistý, že takové násilí nemůže přinést úspěch a spásu, právě naopak. „Božím bojovníkům“ prorokoval tragický konec a varoval: „Všickni, kteříž meč berou, od meče zahynou.“ (Pitter, 2011, str. 55-56) Předvídal tak zhoubu husitských vojsk.

2.2 Díla Petra Chelčického

Podle Boubína (2012, str. 16) se Petr Chelčický k literární tvorbě uchýlil s pocitem naprostého nezbytí, možná i proti svým původním záměrům. Protože své působení nechtěl omezit na úzký okruh Chelčic a tamního okolí, začal své kázání sepisovat a rozesílat po Čechách. Do dnešní doby se zachovalo asi padesát spisů, jejichž autorem je pravděpodobně Chelčický. Řada dalších, které jsou mu připisovány, se ztratila. Jeho spisy můžeme jednoznačně datovat pouze u menšiny děl. Na začátek 20. let 15. století se datují traktáty O boji duchovním a O rotách českých, do poloviny 20. let potom spisy věnované problematice eklesiologické (O církvi, O trojím lidu) a eucharistické (O těle božím, Replika proti Mikuláši Biskupcovi). Polemiky proti pražským mistrům, které se týkají zejména svátostí, očištění atd. (Zprávy o svátostech, Replika proti Rokycanovi), pocházejí z počátku 30. let. V polovině 30. let pravděpodobně vznikla Postila, ve které se snažil o syntézu svého učení, jejím cílem bylo podat soustavný výklad evangelních textů. Za nedlouho po ní napsal dva traktátové cykly (O šelmě, O Antikristu). Ze začátku 40. let pochází Sít' víry, která má jak myšlenkovou, tak uměleckou stavbu, proto se považuje za jeho vrcholné dílo. Na sklonku života napíše pár drobnějších traktátů a listů, které jsou určeny konkrétním adresátům (List knězi Mikulášovi, List knězi Mikulášovi a Martinovi).

Chelčický (1990) uvádí, že jsme schopni stanovit pět vývojových fází, ve kterých se formovalo jeho učení. Jeho prvotní díla mají charakteristiku dílčích sond a polemik, usilujících o stanovení myšlenkových východisek a jejich obhajob.

1. Vývojová fáze

Do těchto prvotních děl řadíme spisy jako O církvi svaté, ve které se Chelčický zabývá pojetím církve jako těla, jehož údy jsou si rovny a jehož hlavou je Kristus. Dále O boji duchovním, zde se zabývá aktuální otázkou, jak nové společenské a náboženské požadavky realizovat či rozdělením společnosti a nerovností lidí ve společnosti ve spise O trojím lidu. A samozřejmě nemůžeme zapomenout na čistě teologický spis Replika proti Rokycanovi a Replika proti Biskupcovi. V těchto uvedených dílech již Chelčický formuloval nejzákladnější myšlenky svého učení:

- Požadavek rovnosti lidí ve společnosti
- Tohoto revolučního požadavku má být dosaženo ideovým způsobem, nikoliv válkami či bojem

2. Vývojová fáze

Druhou fází Chelčický (1990) nazývá jako fází pokusu o sumarizaci, jelikož Postila nám přináší jakýsi pokus o shrnutí učení Chelčického v polovině 30.let. „Sama zvolená forma díla, tj. výklad evangelních textů, jehož pořadajícím principem je posloupnost čtení těchto textů při nedělních mších celého roku, musela nutně vést k roztržitosti výkladu.“ (Chelčický, 1990, str. 157) Podařilo se mu sice své výklady shrnout, ale nedokázal je zpracovat do systémové podoby.

3. Vývojová fáze

Hlubokým zlomem v Chelčického díle bezpochyby představuje doba husitského revolučního hnutí po bitvě u Lipan. Zejména pak porážka revoluční tábořské strany, jež mu byla nejbližší i přes to, že s jejími představiteli nesouhlasil a polemizoval s nimi. Dle Chelčického (1990) by se mohla klidně třetí fáze nazývat apokalyptické intermezzo. Chelčický se v této době odvrací od světa, očekává jeho konec (příchod Antikrista) a začíná se více a více věnovat světu mystického vidění skutečnosti. Učení typické pro tuto třetí fázi se nachází ve spisech O šelmě a obrazu jejím a také O Antikristu.

4. Vývojová fáze

Ve čtvrté fázi se znovu pokusí shrnout své učení a tentokrát lépe než v pokusech předchozích (v Postile). Podaří se mu systematizovat pojetí společnosti, a vyvrcholí jeho literární tvorba i myšlení. Jedná se o nejvýznamnější dílo Petra Chelčického, jež vzniklo ve 40. letech, Síť víry.

Podle Pittera (2011, str. 57) jsou zde Chelčického myšlenky vyjádřeny jasně, výrazně a doslova prorocky. Podobenství evangelia přirovnává k rybařství, ve kterém apoštolové jeho století mohou chytit jen velmi málo ryb do svých sítí, jelikož jejich sítě byly roztrhány dvěma velkými velrybami, tudíž ostatní rybky uplavou a stanou se obětí ďábla. Těmi obrovitými velrybami má na mysli papeže a císaře, tedy církevní a světskou moc. „Ohavnost zpuštění na místě svatém“ začala tehdy, když se ve čtvrtém století císař Konstantin spojil s papežem Silvestrem. Pod rouškou poctivého křesťanství působí nadále pohanské zákony, jež jsou založené na násilí. Chelčický v tomto díle tedy také vysvětluje, že stát, aby si udržel poslušnost svých obyvatel – aby dodržovali zákony, musí používat násilí. Avšak víra v Ježíše Krista je se zákonem násilí neslučitelná. „V kázání na hoře žádá Ježíš bratrskou lásku bez hranic, a dokonce lásku k nepříteli.“ (Pitter, 2011, str. 57)

V tomto díle najdeme také mnoho prvků typických právě pro Petra Chelčického. Například argumentace vlastní zkušeností, životní praxí: „Ale tu já jejich moudrost jako kacířskou posuzuji, jenž jsem velni malý v jejich očích, ale poznávám na lidu, oni spravují, že bez moudrosti boží je a ani jejich čarám nerozumí. (Chelčický, 1990, str. 160) Životní praxi tak odráží v konkrétní obraznosti. Těchto formulí najdeme v Síti víry mnoho: „proto vše stále hltá, jako svině nepřezvykující“ – „aby byl prodejnější jako kůň na trhu pěkně vyhřebelcovaný.“ (Chelčický, 1990, str. 160) Dále se zde také objevuje ironie až sarkasmus: „Ihned svatý k té službě pohne se a neopustí věrné sluhly břicha kněžského, ale kněz vždy dí: Svatému jsi dal, co jsem já sežral. A blázen vida, že kněz žere, nicméně se domnívá, že svátému tím slouží.“ (Chelčický, 1990, str. 161) Nacházíme zde i hrubé slovní výrazy jako „ponechají Pána Ježíše jako pometlo za dveřmi“, aforismy „neodvážil by se hanbou oči zvednout, kdyby hanbu za hanbu měl“, či také jiné slovní hříčky „proto nadarmo se modlí k svatým ti, kteří svatostí svatých pohrdají.“ (Chelčický, 1990, str. 161)

5. Poslední vývojová fáze

Poslední pátou fází jeho literárního vývoje nazývá (Chelčický, 1990) fází pastorální aplikace jeho učení. Platí to zejména v 50. letech 15. století, kdy určoval svá díla těm, kteří se k němu hlásili – k jeho učení. Proto logicky do tohoto období spadají díla jako List knězi Mikulášovi, List knězi Mikulášovi a Martinovi či O pravém a jistém a nejistém očistci.

Základním znakem Chelčického spisů je fakt, že všechny byly psány českým jazykem. Je to možná ale zapříčiněno také tím, že latinu neovládal na požadované úrovni a o vztahu k němčině, nemáme žádné zprávy. Boubín (2005, str. 66) si je ovšem jistý, že Petr Chelčický patřil k prvním autorům (společně s Tomášem Štítným ze Štítného, Mistrem Janem Husem, Jakoubkem ze Stříbra), kteří psali o náboženských otázkách právě česky. Všichni tři na rozdíl od Chelčického ovládali latinu, takže svá díla psali i v tomto jazyce. Je tedy evidentní, že Chelčický musel mít mimořádné zázemí jazykově české náboženské literatury. Ze začátku měla čeština spíše popularizační ráz, postupně se však stala i jazykem odborné teologické literatury. Tento posun úzce souvisel se zvětšujícím se počtem laiků na životě církve v raném husitství. (Boubín, 2005, str. 66)

Petr Chelčický se snažil svá díla obracet přímo na posluchače, čtenáře, kteří postrádali vyšší vzdělání, aby přispíval k jejich evangelizaci. Zprostředkovává tak skrze svá díla věřícím sdělení, jež je pro něj mnohem důležitější než to, které se mu dostává od kněze. Samozřejmě své práce adresoval i kněžím (duchovním), které však jen poučoval o podstatných otázkách víry. (Boubín, 2005, str. 67-68)

Ve svých dílech se opírá výhradně také o Bibli. Biblicismus je dalším znakem Chelčického tvorby. Ve většině spisů necituje nic jiného než Bibli, nedovolává se ničeho jiného než Bible. Ústřední kategorií lidského uvažování a základní normou lidského jednání by měl být jen Boží zákon. „A ta řeč nutí člověka k veliké pilnosti, aby ji měl k zákonu božímu, aby poznal a věděl, které věci sú v něm psány a které věci dotýkají jeho stavu, jeho obchodu, aby tou pilně srozuměl. A když srozumí, aby to ovšem pilnější skutkem naplnil; a v čem jest kdy zákon boží přestúpil, aby toho úplně želel, a v čem jest obmeškal plniti jej, aby to pilně opravil.“ (Chelčický, 1900, str. 364) Můžeme tedy říci, že většina jeho prací je jakýmsi výkladem biblického textu (především novozákonního textu).

Petr Chelčický psal výhradně naučným stylem. Jeho cílem, jak již bylo řečeno, předat jakési sdělení, důležité pro spasení křesťana. Nejde mu tedy o umělecké ztvárnění

skutečnosti, ani o estetickou stránku, jako je to například u Husa či Jakoubka ze Stříbra. Zde se projevilo „nestudování“ na univerzitě, kde se ostatní učili rétorice a podobně. Podle (Boubína, 2005, str. 70) nedodržuje ani gramatická či stylistická pravidla. Spíše si vytváří svůj vlastní sloh. Formální výstavba směřuje někdy i k dialogu. Naléhavost textů často zesilují dramatická oslovení, staví proti sobě své odpůrce, či v Síti víry se vyskytuje jakási hádka, spor. O některých věcech nedokáže psát krátce, o jiných se vyjadřuje zase velmi stručně. Může za to nejspíše spontánnost, kdy ho okamžité nápady vrhají jedním směrem a za chvíli zase druhým. Někdy se tak jeho traktáty stávají až chaotickými. (Boubín, 2005, str. 70)

Jako žánr, ve kterém Petr Chelčický psal, se uvádí traktát. Musíme si však uvědomit, že označení „traktát“ je spojováno s jeho dílem ve významu, který tento pojem získal až v pozdější době. V jeho době „traktát“ představoval „dílo menšího rozsahu“, tj. „dílo rozsáhlejší než nežli jedna kapitola, ale kratší nežli kniha.“ (Chelčický, 1990, str.159) Ve své podstatě jím tedy autor určoval rozsah díla, nikoli jeho žánr. Sám Chelčický pojem traktát nepoužíval, spíše se v jeho spisech objevoval pojem „řeč“, ten chápal jako útvar, jež stojí na pomezí naučné a krásné literatury. Měl jasně stanovený naukový cíl, ale zároveň využíval i některých beletristických postupů. Na tomto základě tedy můžeme konstatovat, že vytvářel určitou analogii eseje, pozdějšího a dodnes užívaného literárního žánru.

Po smrti Petra Chelčického, roku 1460 však jeho dílo nezaniká. Jeho učení oslovilo skupinu pražských utrakvistů, kteří pod vedením Bratra Řehoře usilovali o nalezení spolehlivější cesty spasení, než jakou jim mohl nabídnout tehdejší utrakvismus nebo katolická církev. Jednota bratská, v níž se toto společenství v 50. a 60. letech přetvořilo, se zasloužila o to, aby dílo Petra Chelčického nezmizelo beze stopy. (Boubín, 2012, str. 16-17) „Kruh, který uzavřelo dílo Chelčického, byl v dílech představitelů jednoty znovu otevřen.“ (Chelčický, 1966, str. 13)

3. Petr Chelčický a husitství

3.1 Husitství

Podíváme-li se zpět do doby 14. století, do doby vlády Karla IV., byl český stát pevnou a mohutnou stavbou. Praha se dokonce měla stát duchovním i politickým střediskem, nejen Čech, ale i celé říše. „Lid český slynul horlivou zbožností a dobrou pravověrností: nádherná výzdoba chrámů, četný a statky bohatý klérus representovaly vynikajícím způsobem středověké církevnictví.“ (Bezold, 1914, str. 1) Již však za padesát let od smrti Karla IV. se tyto poměry nacházejí v troskách. Objevují se tak myšlenky proměny, převratu, revoluce, ovšem jejich podoby jsou zcela rozličné. Na počátku 15. století tak nastala krize feudalismu, jež vyústila v revoluční výbuch. K revoluci však nakonec nedošlo, jelikož byla ukončena v bitvě u Lipan. Husitská hnutí však poznamenala výrazně celé naše dějiny. Můžeme říci, že husitství se stalo zdrojem naší revoluční tradice, kterou buď milujeme, nebo nenávidíme. Je nutné si však uvědomit, že v době husitské se naše země octla ve středu evropského dění, neboť husitské akce zasáhly daleko za hranice a byly důležité ve vývoji evropských revolučních hnutí. (Hrabák, 1959, str. 187)

Bezold (1914, str. 2) si pod pojmem husitství představuje směs a spojení idejí náboženských, národních a sociálněpolitických. Tvrdí, že pokud chceme husitství opravdu porozumět, musíme nejprve poznat jeho jednotlivé složky. Teprve potom jsme schopni posoudit celek, který je z nich utvořen. Kamil Krofta (1939, str. 111) husitství vysvětluje jako české náboženské hnutí, které se zásluhou Mistra Jana Husa dostalo světový význam. Je toho názoru, že i dle Husa dostala tato revoluce název – husitství. Krofta bere Husa jako nejvýznamnější osobnost. „Neboť v osobnosti a působení Husově sbíhají se takřka všechny složky našeho dějinného vývoje, jež vyústily v hnutí husitském, jeho smrt, pocíťovaná celým národem jako bolestná urážka jeho nejkrásnějších citů a snah, strhla Čechy k zápasu, jemuž rovného nepodnikl žádný národ jiný, ...památka Husova zůstávala po všechen čas nejmocnějším a někdy skoro jediným pojítkem všech těchto směrů a proudů, zachovávajíc tomuto hnutí osobitý ráz i v době, kdy nejvíce poddávalo se vlivům cizím.“ (Krofta, 1939, str. 111)

Příčin husitství je dle Bezolda (1914, str. 3-4) několik. Náboženství a národnost jsou podle něj hlavními příčinami vzniku husitství. Boj za víru, nespokojenost se středověkou hierarchizací, napětí v církvi, které vznikalo kvůli sociálním rozdílům mezi

duchovními, patří také mezi příčiny. Nesmíme zapomenout také na samotnou osobnost Mistra Jana Husa. Mezi další možné činitele vzniku revolučního hnutí se uvádí ještě oslabení vlivu cizinců, což se projevilo i v literatuře, ve které se kladl důraz na český jazyk a význačně česky píšící autory. Navíc na univerzitě došlo ke shromažďování, a především studování spisů Johna Wyclifa, jehož myšlenky se staly zásadními pro husitství. John Wyclif odmítal bohatství církve, tvrdil, že jí neprospívá, ale dokonce škodí. Chtěl, aby se vrátila k chudobě, jako tomu bylo v době apoštolských. Kněží by se pak měli věnovat jen pastýřským povinnostem. Moc papeže by podle něj neměla být nadřazená moci krále ve věcech světských, a navíc světská moc by měla mít právo vzít duchovním (jeho kléru) majetek. (Kadlec, 1975, str. 125) Toto všechno jsou tedy prameny, příčiny či zdroje ze kterých vznikl náboženský obsah husitství.

Když byl Mistr Jan Hus v roce 1415 upálen v Kostnici, koncil se domníval, že tím husitská tažení zastaví a zcela zanikne. Opak se však stal pravdou. Mistr Jan Hus začal být v českých zemích uctíván jako mučedník a „kacířské učení“ se začalo velice rychle šířit po celé zemi. Husité se sice mezi sebou v určitých názorech, zájmech začali rozcházet a vzniklo tak několik husitských stran a směrů – od umírněných po zcela radikální (umírněná strana pražská či radikální strana tábořská), ale program, hlavní zásady zůstaly v podstatě stejné. Jak uvádí Krofta (1946, str. 63) byl společný program vyhlášen v roce 1420, ve kterém Jan Žižka zvítězil v bitvě na Vítkově a byl představen ve třech jazycích – češtině, latině a němčině. Základní myšlenky husitství, předměty jejich snah, důvody a jejich cíle jsou shrnuty do čtyř artikulů pražských.

1) Svoboda kázání slova Božího

Na prvním místě je stanovena podmínka „aby slovo Boží po království českém svobodně a bez překážky od křesťanských kněží bylo zvěstováno a kázáno“ (Krofta, 1936, str. 122) Již Wyclif chápal svobodu kázání jako zásadní úkol, Hus i následně Chelčický s ním bezpochyby souhlasili.

2) Přijímání podobojí

Tento artikul bývá také někdy zmiňován na prvním místě. Jedná se o požadavek, „aby velebná svátost těla a krve boží pod oběma způsobama chleba a vína všem věrným křesťanuom, jimž hříech smrtdelný nepřekažie, svobodě byla dávána podle ustavenie a prikázanie Spasitele.“ (Krofta, 1946, str. 65) Jedná se tedy o požadavek, aby přijímání eucharistie jak v podobě Hostie (tělo Kristovo) tak i v podobě mešního

vína z kalicha (krev Kristova), mohli přijímat i laici. Většina z nás by si mohla myslet, že uvedená myšlenka pochází o Mistra Jana Husa, nebyla by však přesná. Mistr Jan Hus totiž původně přijímání pod obojí neprosazoval. Myšlenka vznikla mezi jeho následovníky v Praze, v době, kdy byl na koncilu v Kostnici, a na kterém se vyjádřil, že v principu není proti, ale bude nutný souhlas koncilu. Na popud Jakoubka ze Stříbra došlo k prvnímu laickému přijímání podobojí. (Krofta, 1946, str. 66)

3) Církev zbavená majetku a světské moci

Třetí artikul pražský vypovídá o tom, „že mnozí kněží a mniši světským právem panují nad velikým zbožím tělesným proti přikázání Kristovu a na přikazu svému úřadu kněžskému a k veliké škodě pánóm stavu světského“, a žádající, „aby takovým kněžím to neřádné panování odjato a staveno bylo, a aby podle čtenie (Písma) nám příkladně živi byli a navedeni myli k stavu Kristovu a apoštolskému.“ (Krofta, 1946, str. 68) husité se domnívali, že by církev neměla vlastnit mnoho světských statků, jelikož ji to odvádí od plnění povinností a zbytečně ji rozptyluje.

4) Trestání smrtelných hříchů bez rozdílu postavení hříšníků

Ve čtvrtém článku se požaduje „aby všichni hříchové smrtelní a zvláště zjevní a jiní neřádné zákonu božímu odporní řádem a rozumně od těch, jenž úřad k tomu mají, v každém stavu byli stavováni a kažení“ (Krofta, 1946, str. 64) Hlavní myšlenkou je tedy to, že nejvyšším v církvi je Ježíš, nikoliv papež, a jen on může rozhodovat o tom, zda budeme spaseni, nebo ne. Můžeme to také chápat jako jakýsi základ kalvinistického učení o predestinaci. Zastávají myšlenku, že před bohem jsou si všichni rovni, nikoliv však před papežem. Proto požadují také rovnost i před zákonem světským, jehož nadřazenost hlásá předchozí artikul. Ve čtvrtém článku také najdeme výpis hříchů, například pro obyčejný lid jsou to: smilstvo, obžerství, vraždy, krádež, lži, lsti, kouzla-čáry, křivé přísahy, lakomství, lichvy. Pro duchovní jsou to například: pýcha, cizoložství, lakomství, závist, hněv, falešné sliby, žebrání. (Krofta, 1946, str. 65)

V programu, jež si husité stanovili, jsou tedy obsaženy všechny jejich základní a podstatné myšlenky. Některé pocházejí přímo od nich, jiné si převzali od Johna Wyclifa. Tím, že kališnická šlechta splňovala tyto stanovené podmínky, přijala Zikmunda za českého krále. Čtyři artikuly pražské charakterizovaly původní husitství, mezi jehož hlavní představitele patřil Mistr Jan Hus a jeho nejbližší. Nebylo v nich však obsaženo to, k čemu se hlásili a o co usilovali jiné strany husitské. Myšlenky, které ovlivnili rozdílné cesty husitů, byly Husovi cizí. Po jeho smrti však vedli k rozpadu husitské revoluce na několik husitských stran a směrů.

Umírněná strana pražská se spokojila s obsahem čtyř pražských artikulů. Ač se i tato strana dělila na směr přísně husitský a směr skrytě katolický, tvořila ji především univerzita a duchovenstvo Prahy.

Radikální strana tábořská – Na hoře Tábor se zrodil nápad spravedlivého a lepšího světa. Jedinou podmínkou je, že zde vládne Bůh a vše se řídí Božím zákonem. Není zde nadřizených (pánů) a podřizených (chudáků), jeden je druhému bratrem. Táboři si tím slibovali, že přestane sdíráni chudých a zmizí feudální povinnosti a mzda. Zkrátka všichni budou žít spokojeně, šťastně a radostně. „Item v ten čas nebude nižádného na zemi kralování neb panování, ani poddání, a všichni úrokové a dani přestanú, ani jeden druhého bude k čemu nutiti, neb všichni budú rovní, bratři a sestry.“ (Míka, 1963, str. 33) Práví křesťané nepotřebují majetek, jelikož je pouze přítěží, proto: „na Táboře není nic mé a nic tvé, než všechno v obec rovně mají: taktěž všem všecko vždycky má v obec býti a nižádný nemá nic zvláště míti; jinak kdož co má zvláště, ten hřeší smrtdlně.“ (Míka, 1963, str. 33-34)

Když si tedy vše shrneme, tak na přelomu 14.-15. století se v Evropě začala projevovat krize celého feudálního systému. Krize spočívala převážně v tom, že města bohatla, ale měšťané neměli žádnou politickou moc. Panovníci utlačovali šlechtu, jelikož chtěli nastolit absolutistickou monarchii. Tato doba je také význačná kritizováním tehdejší církve, zejména pro hromadění majetku, morální úpadek či vnitřní rozpory. Kritika tehdejší církve postupně přechází až v hnutí, které usiluje o obnovu církve (její návrat k chudobě a životu podle Bible. Významným reformátorem, jenž ovlivnil i učení Mistra Jana Husa byl profesor teologie na univerzitě v Oxfordu John Wycliff. Požadoval od církve, aby se vrátila k původní teorii (návrat k chudobě, život podle Bible, postit se, dávat potřebným, ...). Pod pohrůžkou smrti musel všechny své názory odvolat, ale jeho knihy se šířily dál.

Revoluční hnutí má dvě fáze:

1. Období přípravy revoluční hnutí a revolučních bojů – Doba Husova je právě tímto obdobím bezprostřední ideové přípravy revolučního hnutí
2. Období polipanské – charakterizované feudálními rozbroji po likvidaci revolučního hnutí a upevňováním feudální monarchie za vlády krále Jiřího z Poděbrad

Právě doba po bitvě U Lipan 30.května 1434 měla značně rozsáhlé důsledky nejen pro politický a hospodářský život země, ale výrazně zasáhla také do oblasti kultury. Sílily totiž světské zájmy na úkor těch náboženských, což se projevovalo zvýšeným zájmem a oblibou literatury zábavné a jejím pronikáním do širokých čtenářských vrstev. Ve společenském životě znamenaly Lipany upevnění moci šlechty a bohatších měšťanů. Obě tyto společenské vrstvy se snažily zejména o to, aby jim trvale zůstal majetek, který byl odebrán církvi. Doba po Lipanech se také dále vyznačovala rozpory mezi feudálními pány, domácími ozbrojenými konflikty, která skončila nástupem Jiřího z Poděbrad do funkce zemského správce. Českým králem se stal roku 1458 a snažil se o vytvoření svazku evropských knížat bez papeže, aby tak čelil náporu Říma pro českým „kacířům“. Proti Čechům byla vyhlášena křížová výprava, v jejímž čele stál zeť Jiřího z Poděbrad, uherský král Matyáš. Když byl Matyáš zajat, slíbil, že obnoví přátelství, proto byl ze zajetí propuštěn. Slib však nedodržel a znovu vytáhl proti „kacířům“. V této době však již však zemřel Jiří z Poděbrad, smrt „husitského krále“ ale neznamenal konec husitských ideálů. Trvalým dědictvím zůstalo rostoucí vlastenectví, boj za pravdu, směřování kultury k životní praxi a zakořenění vzdělanosti v širokých vrstvách. (Hrabák, 1959, str. 187-188)

3.2 Petr Chelčický a husitství

Po smrti Mistra Jana Husa, převzal jeho myšlenky i Petr Chelčický. Samozřejmě mu byl inspirací John Wyclif či také kacířství Valdenské. Z těchto zdrojů a z prvotního husitství vzniklo jeho svérázné a ucelené učení. Souhlasil se zásadou, že Bible a Boží zákon je nejvyšším pravidlem víry i života. „Nečiníť Zákon boží měřítkem toliko pro církve a její zřízení, nestačí mu, aby odstraněny byly všechny řády církevní, nesrovnávající se s Božím zákonem, ...nepřestává ani na požadavku, aby jednotlivý křesťan se v životě řídil příkladem Kristovým, následuje ho v pokoře, trpělivosti a odříkání, nýbrž žádá s neúprosnou

důsledností, aby také všechny světské řády, všechno společenské zřízení v křesťanstvu byly měřeny tímto Zákonem...“ (Krofta, 1946, str. 81)

Další podmínky, se kterými Chelčický souhlasí a vychází z husitství, patří:

- Světská moc nemá být součástí Božího zákona
- V církvi nemá být pánů ani poddaných
- Světské soudy a úřady nemají být založeny na moci
- Nesmí být použito násilí, usmrcování, a to ani ve válce

Je si však dobře vědom, že lidé nedokáží žít v toleranci s Božím zákonem, a proto musí existovat světské moci, řády, úřady a soudy. (Krofta, 1946, str. 82) Domnívám se, že tyto jeho myšlenky nemohly být nikdy zrealizovány, jelikož lidé nejsou schopni žít jen podle Božího zákona a zcela se oprostit od pozemských věcí.

Přesto, že se neztotožňoval ani s jednou vzniklých husitských stran, měl s nimi společný cíl – „ušlechtilé úsilí o povznesení a prohloubení mravního života“ (Novotný, 1990, str. 2) V době, kdy se Petr Chelčický vrací z Prahy zpět na jih Čech, po neshodách s Jakoubkem ze Stříbra, jež jsou v této práci již popsány, je přeci jen blíže radikální tábořské straně husitské. Neznamená to však, že by se s ní ve všem souhlasil. Například nejvýznamnějším rozporem byl jednoznačně odlišný názor na válku. Chelčický jakoukoliv ochranu mečem odsuzoval, u táboritů tomu bylo naopak. Dokládá to i fakt, že v době vítězné vlny husitů, která způsobila obecné nadšení a úspěch, přichází Chelčický se svým spisem O boji duchovním. Následně v traktátu o Církvi svaté přijímá názor Husův (založený na Wyclifovi, defacto Augustinovi) o církvi, jako sboru všech vyvolených ke spasení. Ale zase například nesouhlasí s Wycklifovým a tábořským dělením církve na stavy (panský, kněžský a pracující lid). Podle Novotného (1990, str. 5) vznikl další Chelčického traktát O trojím lidu, na popud kněze ze strany tábořských husitů (nejspíše Mrkolta). Jelikož po nastudování Chelčického děl, ho žádal, aby své myšlenky o dělení církve na stavy vymezil, zpřesnil, konkretizoval. Definitivní odvrát od husitské strany tábořské popisuje v Repblice proti Mikulášovi Biskupci, ve které tábořské husity obviňuje z pikarství. Tedy z toho, že popírají přítomnost Krista ve svátosti oltářní. S tím absolutně nesouhlasil. Oni se však hájili tím, že došlo k nedorozumění, hájí je i Novotný (1990, str. 8): „...Chelčický na začátku styků o tábořském učení věděl tak málo, vždyť styky spadají do doby, kdy učení toto se teprve vytvářelo. Pikarství, když se objevilo, také na Táboře vzbudilo zděšení: Pikarty se Táboři státi nechtěli a také se nikdy nestali.“ Chelčický se tak

rozešel z posledními přáteli, kteří mu ještě zbývali. Přesto, že byl osamocen bez svých blízkých, vždy se objevili přívrženci jeho myšlení. (Novotný, 1990, str. 5-9)

S hrůzou a obavami sledoval Chelčický dramatický spád událostí – kruté husitské boje. Předpokládal, že za jejich zradu Božího zákona přijde trest. „Panstvo a proradní mistři se zřekli božích pravd, smlouvali s úhlavními nepřáteli a poddali celou zemi těmto sluhům Antikristovým. Bůh proto seslal na českou zemi pohromu a démon války opět nad ní rozepjal svá zhoubná křídla.“ (Míka, 1963, str. 101) Podle Chelčického se svět řítí do zkázy vinou lidí, kteří vyměnili Boha za šelmu – Antikrista. Pod tímto děsivým dojmem píše cyklus traktátů „O Antikristovi“ a „O šelmě“, v nichž rozvíjí apokalyptické vize sv. Jana a srovnává je se tehdejším děním v Čechách. Janovi se ve snu zjevila příšera z moře, měla sedm hlav a deset rohů. Pochlebováním, lstivými sliby se snažila lidi získat na svou stranu. Když se jí to podařilo, ukázala se její pravá tvář – tvrdé přikazování, krutou mocí si podmanila svět. Lidé ji s hrůzou začali uctívat jako Boha, klanět se jí. Chelčický vysvětluje, že tato šelma je Antikristem, navenek předstírající víru Kristovu. Ve skutečnosti je však pravým nepřítelem. Moc světská a duchovní, násilím přinutily všechny lidi uznávat právo nepravé, odporné zákonu Božímu. Antikrist tak zabránil lidu vykonávat skutečné příkazy Boží a donutil je sloužit svým záměrům. „Nemůže Bůh říci: „nezabiješ!“, jelikož šelma velí zabít, věšeti, páliť, domy, vsi bořiti.“ (Míka, 1963, str. 101-102)

Jednota bratrská

Kořeny Jednoty bratrské sahají do poloviny 15. století, „kdy se vlády v Čechách zmocnilo, po doznění revolučních let, konzervativní křídlo strany podobojí.“ (Jednota bratrská, 1989, str. 8) Ze začátku se tento spolek nazýval „bratři a sestry zákona Kristova“ a snažil se o to, aby se mohli stát samostatnou částí církve. Sešli se proto v Lhotce u Rychnova v roce 1467, na kterém zvolili vlastního duchovního. Tento zvolený jedinec však musí i kromě studia Bible vykonávat své povolání. „Po vzoru apoštolů, kteří po smrti Jidášově zvolili dvanáctého účastníka losováním, rozdíl se i Bratři ponechat volbu Bohu.“ (Pitter, 2011, str. 63) Z dvanácti navržených byli vybráni tři, jako první duchovní. Z nich byl poté zvolen biskup (duchovní dozorce) a stal se jím Matěj z Kunvaldu. Více než před pěti sty lety takto tedy vznikla jednota bratrská. V době, v které radikální strana tábořská byla poražena a umírněna strana (v čele s Janem Rokycanou) hledala kompromis s církví katolickou. Tím, že se jim podařilo stát se samostatnou jednotou církve

a zvolili si vlastní duchovní, však ztratili ochranu arcibiskupa Rokycany, jelikož se ocitali mimo zákon. (Pitter, 2011, str. 64) Největším úsilím, cílem Jednoty bylo udržet nezákladnější požadavky husitství. V těchto snahách však nebylo místo pro radikální tábořskou stranu, jež byla vojensky (bitva u Lipan 1434) i diplomaticky potlačena. (Jednota bratrská, 1989, str. 8)

Petr Chelčický byl vzorem celé této skupině, jeho učení ji velice ovlivňovalo. Bratr Řehoř, jenž je považován za zakladatele Jednoty bratrské zůstal duchovním vůdcem jednoty. Učil ostatní, jak poznají pravého křesťana. Pravý křesťan se pozná podle toho, jakým žije životem (jak se v něm projevuje Kristův duch), nikoli čemu věří. Po smrti Bratra Řehoře se poměry v českých zemích trochu uklidnily, a tak mohla jednota upevnit své učení a řád. Jenže s příchodem nového krále Ferdinanda I., v roce 1526 byli bratři znovu pod tlakem, proto se rozhodli, že se přesunou na Moravu, kde budou mít větší klid. V relativním klidu však byla asi jen jedno století a půl, „než jí a vlastně celému husitství udělala třicetiletá válka strašlivý konec“. (Pitter, 2011, str. 68)

Jak uvádí (Pitter, 2011) Bratr Řehoř po sobě nezanechal významné spisy a jeho život nebyl posvěcen mučednickou smrtí, snad i proto upadá v zapomnutí. Přesto jej řadí k nejušlechtilejším obroditelům českého národa. „Jak romantik Palacký, tak i realista Masaryk viděli v Jednotě českých a moravských bratří, díle Řehořově, „nejkrásnější květ české reformace“, ba dějin českého národa vůbec.“ (Pitter, 2011, str. 69)

Na Moravě si tedy Jednota bratrská hledá novou cestu. Jan Blahoslav, „otec a vozataj lidu Páně v Jednotě“ napsal mnoho spisů, zasloužil se o rozvoj bratrského písemnictví a knihtisku, především položil základ překladu bible z původních jazyků. (Jednota bratrská, 1989, str. 12) V tomto období byla husitská literatura na vrcholu. Dokonce Jednota bratrská poprvé za celou dobu své existence získala zákonem zaručenou svobodu.

Vše se změnilo nástupem panovníka Ferdinanda II., volbou protestantského krále Fridricha Falckého a následujícím stavovským povstáním na Bílé hoře (1620), které vedlo k popravování vůdců povstání, konfiskacím nekatolických majetků, zákazu všech nekatolických církví a ke kruté rekatolizaci. Což znamenalo i konec Jednoty bratrské v českých zemích a obrovský nápor emigrace do jiných evropských zemí. Posledním biskupem Jednoty bratrské, se stal Jan Ámos Komenský, jenž byl vůdcem Jednoty ve vyhnanství. Snažil se pečovat o rozptýlené supiny Bratří a pomáhat jim v období

třicetileté války. Na sklonu svého života odevzdaně konstatuje, že Jednota bratrská „poslouživši za svého věku vůli Boží, usnouti má.“ (Jednota bratrská, 1989, str. 12-13)

Zásluhou Jednoty bratrské však nezanikly myšlenky Petra Chelčického jeho smrtí. Ve svých počátcích Jednota výhradně vycházela a ztělesňovala jeho ideály. Tyto rysy si však uchovala necelé půlstoletí. Ještě před koncem 15. století se vzdává přísných zásad svých zakladatelů a činí ústupky skutečnému životu (smiřuje se se světem). V tomto duchu se Chelčickému odcizila. Přestal být Jednotě autoritou a „jeho památka v myslích pozdějších Bratří pohasla tak, že je před bělohorským převratem v samé Jednotě se již skoro nic o něm nevědělo.“ (Krofta, 1946, str. 173-174) Až moderní doba se znovu vrátila k jeho spisům a poučila nás, že tomto výjimečném Jihočechovi.

3.3 Literatura v době husitské

Literární tvorba v tomto období tvořila zvláštní epochu. Její počátky sahají do 60. let 14. století, ve kterém kazatelé vytvářeli myšlenkové předpoklady pro husitství. Až působením Mistra Jana Husa, který se v roce 1402 stal prvním kazatelem v Betlémské kapli, nastala změna. Snažil se o duchovní probuzení lidu, hlásal odpor proti mravnímu a náboženskému úpadku katolické církve a celé lidské společnosti. Ve svém kázání používal řeč „lidu pražského“, kterou následně povznesl na jazyk spisovný, jak uvádí Novák (1910, str. 39-40). Zjednodušil také český pravopis, když zavedl diakritiku, tedy háčky a čárky. Husovi předchůdci používali pouze spřežkový pravopis, tj. „české hlásky, jichž latina neměla, vyjadřovali se spojením několika písmen latinských (á=až, č=chz, později cz a podobně)“. (Novák, 1910, str. 40) „Jeho význam pro celé revoluční hnutí byl přímo klíčový: nejen že svou smrtí rozžehl revoluční plameny, ale celé hnutí se ho dovolávalo a Hus se stal jeho symbolem.“ (Hrabák, 1959, str. 187) Husova smrt tedy sjednotila celý národ v odporu proti tehdejší církvi. Nejrevolučnější byla městská chudina, která v Praze obsazovala kostely, kláštery či fary Husových odpůrců a dosazovala do nich své stoupence. (Balajka, 1958, str. 24.)

V husitské literatuře se bohatě rozvinula také lidová píseň. Tyto lidové písně často sloužily jako bojový prostředek, pro zastrašení soupeře. „Většina písní má sice náboženský ráz, používá biblických obrazů, ale pod náboženským zevnějškem se tají politický a sociální smysl. (Balajka, 1958, str. 25) První bratrský kancionál pochází již z roku 1501

(zachován jeden výtisk bez titulu), a je to vůbec první tištěný český kancionál. Kancionály z let 1505-1519 se nedochovaly. Dochované kancionály dle (Halama, 2007, str. 3)

- Kancionál M. Weisse
- Jan Roh – Písně chval Božských
- Jan Blahoslav – Šamotulský kancionál (má již 735 písní)
- Jan Blahoslav – Ivančický kancionál
- Jan Ámos Komenský – Amsterodamský kancionál či Manuálník

Nejvíce kancionálů bratrských písní napsali Lukáš Pražský, Jan Augusta či Jan Blahoslav.

Husitská literatura byla na vysoké úrovni, vyvrcholila však překladem Bible z jiných jazyků od Jana Blahoslava. Součástí je totiž jeho překlad Nového zákona. (Jednota bratrská, 1989, str. 12) Vytvořil tak vznešený liturgický text, kterým připravil návod k podobnému překladu Starého zákona. Započal své dílo v Ivančicích, následně se však uchýlil do Kralic, kde vznikla v letech 1579-1601 Bible kralická. Čítá šest dílů s rozsáhlými výkladovými poznámkami. (Halama, 2007, str. 2) Správný výklad Božího zákona byla nejvyšší hodnota a zároveň závazná norma života husitů. Prostupuje proto texty mnoha traktátů, manifestů, písní, básní, sbírek či dějepisných prací. Právě úporná snaha o výklad Božího zákona a jeho uvedení do praxe ve společnosti určil charakter husitské doby a kultury. Jak uvádí Čornej (2011, str. 209) v dnešní době se nám však husitská kultura, epocha zdá spíše vážná, pochmurná, plná agitačních výzev a rigidní.

K hlavním zásluhám husitského revolučního hnutí patří také zlidovění kultury. I literatura se vyznačuje lidovostí, orientuje se na základní potřeby života, což souviselo i se sociálním přesunem. Držitelem moci literatury totiž přestala být šlechta, její místo postupně převzalo měšťanstvo a v období rozmachu revoluce dokonce sám lid. Přesto, že se v husitské literatuře hojně objevovala náboženská témata, ztratila svou výlučnost; „nebyla určena jen duchovenstvu, ale také laikům a hájila vlastně zájmy laiků proti reakčnímu kléru.“ (Hrabák, 1959, str. 188) Lid si tedy osvojil náboženskou, modlitební literaturu a celou oblast soudobé vzdělanosti. Dále literatura směřuje k tehdejším aktuálním skutečnostem, jež usilují o kritiku života a o zobrazení skutečného světa, téměř se neobjevuje literatura zábavná či tradiční duchovní a rytířská epika. Především z toho důvodu, že feudální vztah třídy byl husitské době cizí, zápasila s ním, a proto odmítla středověké hrdiny. Stejně cizí bylo středověké drama a světská lyrika. Jelikož se husitství

snažilo vyjadřovat problémy přímo, bez uměleckého obrazu. Do popředí se tak dostávaly útvary, které dokázaly dobře reagovat na události dne, byly to traktáty a kroniky. Velký význam v době přípravy revolučního hnutí měla agitační literatura. Husitská literatura se také snažila o co největší srozumitelnost, což souviselo s odstraňováním latiny. Čeština se tak dostala do popředí a postupně se stávala diplomatickým jazykem. „Tím, že byla latina zatlačována, nebylo však dokončeno jen počeštění literatury, ale vzniklo i nové vymezení pojmu česká literatura. Českou literaturou se začala rozumět literatura psaná česky a sloužící výlučně Čechům.“ (Hrabák, 1959, str. 189-191)

V období doznívání husitství, tedy od bitvy u Lipan do poloviny 15. století, byl opět nastolen tradiční feudální řád. Šlechta a města se snažila pro sebe zajistit zpět to, co jim revoluce sebraly, především tedy církevní půdu a majetkové zisky. V lidu však stále přebýval myšlenkový odkaz doby husitské, nesmířil se s poddanstvím, do něhož opět upadl, ale projevil odpor k feudálům. Lidé bojovali za rovnost všech či za konec nespravedlivého společenského řádu. (Balajka, 1958, str. 28) Vše změnilo i postavení literatury v životě. Místo agitační literatury a literatury podporující revoluční boj se objevovala literární polemika či zábavná literatura. Vlastenectví však zůstávalo dále v zájmu a tvorbě autorů. Uplatňovalo se především mluvené slovo a píseň, ale rostl zájem o knihu. (Hrabák, 1959, str. 253-254) Touha po spravedlivém uspořádání společnosti se například objevuje u Petra Chelčického a u následně vzniklé Jednoty bratrské. Proto se konec husitské literatury datuje do rozhraní 60.-70. let 15. století, tedy do konce vlády Jiřího z Poděbrad. (Hrabák, 1959, str. 188)

4. Petr Chelčický a jeho chápání víry, morálky a církve

4.1 Víra a morálka

Myšlenky o víře, morálce a Boží milosti jsou rozebírány v traktátu O boji duchovním, ve kterém se Petr Chelčický vyjadřuje takto: „...máme naději míti v jeho mnohé milosti, jež ji má k nám nad míru, a v jeho bohatství, neboť takovou naději máme míti ke spasení. Neboť nejsou ničí skutky dostatečné k přejití života věčného, ale samého Boha veliké bohatství jest dostatečné spasiti nás s těmi skutky, které my můžeme míti i bez nich. Neboť, když není těch skutků v nás, které mohou býti, tehdy jest poražení veliké v duši. Nejprve proto, že když není skutků dobrých, které mohou býti v člověku, tu není celého srdce k Bohu.“ (Chelčický, 1966, str. 88) Znamená to, že Chelčický nepopírá Boží

všemohoucnost spasit kohokoliv bez skutků, ale na druhé straně klade na člověka nutnost těchto skutků. A jelikož podle něj skutky do značné míry souvisí s Boží milostí, tak kritériem lásky k Bohu jsou potom například tyto skutky: „Jest-li pravé a celé k Bohu, milujem-li z celého srdce Boha, to ukáží naše skutky plné a upřímné a snažné, neboť důvod milování od nás Boha jsou skutkové praví...“ (Chelčický, 1966, str. 89)

Samozřejmě se těmito myšlenkami nezabývá jen v jediném díle, ale i v určité části traktátu O trojím lidu najdeme opětovné zdůraznění Boží milosti. V tomto případě od sebe neodděluje Boží milost a spravedlnost. „Proto když pod milostí a bez žaloby ustaveni jsme, tehdy v sobě a v srdci svém máme založení té vysoké spravedlnosti, mající milost ke všem. Která milost kde jest, ta dobrého žádá všem ze srdce, a netoliko žádá, ale činí každému, jako umí a může podle síly a statku i podle rozumu.“ (Chelčický, 1966, str. 109)

S Kristovým zákonem a konáním dobrých skutků souvisí i křesťanská víra, protože dle Chelčického každý člověk, jenž přijme křesťanskou víru, ten přijal a poddal se Božimu zákonu. Víra je tedy jednou ze základních podmínek, jak se stát a nazývat se křesťanem. Nestačí mu pouze subjektivní fakt, že člověk uvěří v Boha, ale klade ji do souvislosti s Biblií, s Písmem svatým. „Neboť kdo skrze naučení čtení právě ustaven nebude ve víře Kristově.“ (Chelčický, 1966, str. 111) Znamená to, že víru se můžeme naučit. „Alevšak toto nám ostává, že se můžeme víře naučiti z přikázání Božího.“ (Chelčický, 1966, str. 54) V protikladu pouhému lidskému chtění a žádostivosti, využívaných satanem „tíhnutí člověka“ má víra i jiný rozměr, který nazývá „rozum víry“. „A když mají v sobě rozum víry a přikázání Boží, tehdy se mohou ostříhati od jeho (satanovy) zlosti.“ (Chelčický, 1966, str. 54) Rokyta (2013, str. 91) v tomto shledává typický rys reformace, který následně charakterizuje utrakvismus – snaha člověka dodržovat Boží zákon. Což se například vylučuje s luteránstvím, které se zaměřuje na pouhou víru.

Je zcela evidentní, že pojetí víry je pro Petra Chelčického jednou z jeho nejdůležitějších myšlenek. Důsledky jeho úvah z teologie se totiž promítají také do jeho pojetí etiky, společnosti či antropologie. Podle Rokyty (2013, str. 92.) můžeme Chelčického pojetí víry charakterizovat několika body:

- Objektivní pojetí víry – má totiž svá kritéria, málokdy mluví o víře v Krista, ale o víře Kristově
- Neexkluzivní a vědomé pojetí víry – záležitosti víry nejsou skryté, a podléhají rozumnosti člověka

- Aktivní pojetí víry – projevuje se v působení člověka ve světě
- Váže se na skutky a spravedlnost
- Není subjektivním aktem – váže se na Boží zákon
- Je „životní formou“ – není Božím darem a pouhým uvěřením

Pokud se člověk rozhodne, že se stane pravým křesťanem, musí mimo jiné dle Chelčického souhlasit se svědectvím Písma, tedy Bible. A to svědectví Písma správně pojatého, to znamená text Bible interpretovaný podle Božího zákona. Jiná cesta než dobrovolné přitakání moudrosti Boží obsažené ve správně pojatém Písmu, neexistuje. (Rokyta, 2013, str. 98) Na počátku traktátu O boji duchovním vyjadřuje svou tužbu, přání: „... s doufáním známo učiniti tajemství čtení, pro něž to poselství ději v tomto řetěze, tak abych mohl v Kristu, jakož na mě přihlíží, mluvit.“ (Chelčický, 1996, str. 28) S nadějí chce učinit tajemství čtení, pro křesťany, aby mohli skrze Bibli mluvit s Bohem.

Chelčický si však velice dobře uvědomuje v dějinách křesťanství různorodé a především odlišné výklady Písma. Pro Chelčického některé odlišné výklady Písma představovaly negativní pojetí, jak uvádí Rokyta (2013, str. 98) „...museli pořádně Písma překrucovat...Ale pro tuto příčinu upadla všecka Písma i víra do velikých zmatků“. Důležitá je tedy interpretace Bible. Chelčický z dezinterpretace Písma obviňuje především kněží: „jsou nyní od mnohých kněží lstivě Písmu ubezpečení ve víře Kristově, kdežto ta Písma, Duchem svatým k tomu zjevená, nikdy neměla v sobě toho základního smyslu, třebaže oni vykládají k jejich oklamání.“ (Chelčický, 1981, str. 8, in Rokyta, 2013, str. 99) Rozhodující je lidský úmysl, s nímž se přistupuje k interpretaci Písma: „A že to všecko ďábel zná do lidí, že tak neskrovně smýšlí o všem, proto umí jim podati v srdce těch Písem, táhli to obé podle svých úmyslů.“ (Chelčický, 1966, str. 49) Pro Chelčického je tedy také velice důležitý úmysl, s nímž člověk přistupuje k interpretaci Bible. Jeho averze vůči interpretaci Písma, jež je ovlivněná lidskou stránkou a lidskými hodnotami, vyplývá také z jeho myšlenky, že ďábel svádí člověka skrze Písmo: „A potom se ďábel jinak oděv, v proroky a zákon Starý, i přistoupil k nim.“ (Chelčický, 1966, str. 41) Souvislost také vidí v působení ďábla a způsobu, jakým si člověk vykládá text: „Proto neskromná kacířstva vlil v Čechy, oděv se v Písma mnohá a povýšené smysly v Písmech...“ (Chelčický, 1966, str. 42) Následně píše konkrétněji o působení ďábla: „Také v Písma se odívá ďábel a mnohé klamá skrze ně. A díím, v Písma se odívá taková, jižto, ač jsou věrná a pravá, ale že nejsou tak ujevně táhnoucí člověka ke cnostem a v soužití těla, ale poctivé věci ukazují a ty, jižto k nim tělo přichylně jest. Jako jsou úřady

a stavy některé anebo požívání svobodné některých věcí podle těch Písem. A když ďábel vidí, ...že ho může oklamati pod příčinou toho Písma v úřadu pýchou, lakomstvím i jinou marností.“ (Chelčický. 1966, str. 44) Zde nám jasně dokazuje, že záleží pouze na člověku, zda se nechá zmanipulovat ďáblem skrze Písmo. Jelikož Písma jsou věrná, pravá a nabádají nás jen k cnostem. Pouze pokud si člověk vezme tato slova za vlastní, bere je vážně, nemůže ho ďábel ovlivnit. Jenže lidé interpretují Písmo v souvislosti s vlastní vůlí, nikoliv podle zákona Božího, a proto je může ďábel zneužít: „Těž i o pokrmech, když se Písmo nahodí, dobře jeho ďábel užívá, neboť svobodu z něho berou zlí lidé, ne to, co Písmo míní, ale co vůle žádá, toho skrze Písmo dojdou. Proto ďábel k jejich zlému užívá Písma.“... A že to všechno ďábel zná do lidí, že tak neskrovně smýšlí o všem.“ (Chelčický. 1966, str. 44 a 49) Ďábel i Antikrist nabývají u Chelčického mnohdy podoby symptomu určitého rádoby „křesťanství“ jeho doby. Jelikož je Petr Chelčický považován za biblického humanistu, uznávajícím svobodu vůle a skutky člověka, je mu ďábel především svědkem člověka. Když se člověk vydá nesprávnou cestou, může ho na ni navést i Písmo, důležité z hlediska zla a dobra je ale pouze rozhodnutí člověka.

Chelčický měl podle Rokyty (2013, str. 102) dvojí vztah k Písmu a církevní tradici. Na jedné straně vzhledem ke konzervativním složkám – univerzitě a jejím mistrům, na druhé straně k husitským radikálům. S univerzitními mistry se rozchází v pojetí závaznosti a dodržování církevní tradice. „Zákon Kristův je nadřazen církevní tradici, v případě, že církevní tradice je se zákonem Božím v rozporu, platnost tradice je v té chvíli sporná.“ (Rokyta, 2013, str. 102) Příkladem je zásadní spor s Jakoubkem ze Stříbra a Janem Rokycanou o ochraně čtyř pražských artikulů mečem. „Když jej Jakoubek ve svém bytě u kaple Betlémské „kaceřoval“ pro jeho názor o moci, Chelčický – jak sám o tom vypravuje – dal mu otázku: „Když ta moc právě u víře stojí (srovnává se s vírou) podle tvé řeči, má-liž zprávu (odůvodnění) v evangeliu ke svým skutkům, k bojům a k jiným ukrutenstvím?“ A Jakoubek prý řekl: „Nic (nikoli), ale starší svatí tak praví.“ Po odjezdu krále Zikmunda z Prahy, když, jak praví Chelčický, „mnoho lidu bylo zabito s obou stran“, vylouval prý Jakoubek ty „zabíječe“, řka: „Jáť jim nemohu svědomí činiti z těch zabítí, nebo stav rytířský byl by potupen.“ Chelčický na to reaguje větou: Odkud to pije? ...ten muž veliké tichosti, postavy posvátné...Byl by se osupil na každého, kdož by v pátek snědl jelito svinní; a teď nemůže z vylití krve člověčí svědomí činiti! Kdo jest jemu svědomí odňal?“ (Krofta, 1946, s. 156) V pasážích zabývajících se použitím násilí světskou mocí a tělem Kristovým či v pasážích o vyvozování společenské teorie

trojího lidu, Chelčický doslovně odmítá boj, válku, násilí, jakoukoliv ochranu mečem. V Desateru se jasně píše „nezabiješ“, a nepřipadá v úvahu toto přikázání porušit.

Zásada interpretace podle Božího zákona umožňuje u jedné a té samé autority jeden názor odmítnout a s jiným se ztotožnit. Tuto metodu například používá při práci s texty od svatého Augustina. S některými myšlenkami nesouhlasí, jsou to myšlenky týkající se povolenosti a podmínek války, bojů. Příkladem je spis Michala Pražského O vládě knížat, s nímž byl Chelčický seznámen. „Díky myšlence interpretace podle zákona Božího, branné jako rozhodující, odmítá na jedné straně některé výklady církevních autorit jako „nálezy doktorů“, a na straně druhé pak výklady církevních autorit, v jeho vidění správné, používá pro své vlastní zdůvodnění.“ (Rokyta, 2013, str. 103)

Druhou stranou, vůči které se musel Petr Chelčický vymezit, bylo pojetí husitských radikálů. Principy, jakými chápali Písmo husitští radikálové, zkratkovitě dokládá kronika Vavřince z Březové. Dalším, kdo se zmiňuje o způsobech pojetí Písma u husitských radikálů byl, Jan z Příbramě. Ve svém díle Život kněží tábořských rozebírá nauku táboritů. Bezmezně věří jen tomu, co je napsáno v Bibli. Jakákoliv jiná autorita, či způsob interpretace Písma nejsou husitskými radikály povolena ani uznávána. Chelčického vymezení vůči husitským radikálům spočívá právě ve vztahu k Bibli. Charakterizuje ho takto: „...v Písma mnohá a smysly povýšené v Písmech i v prosté smysly samých liter.“ (Chelčický, 1966, str. 41) Vytýká jim přínos vlastního hlediska do interpretace Bible a její doslovné chápání. Ohrazuje se proti násilně vybraným argumentům z Písma, jehož kritériem je pouze lidská potřeba zdůvodnění. Zmínka o „prostých smyslech samých liter“ pak naznačuje, že ani s doslovným chápáním Písma nesouhlasí. Radikálním proudům se dále věnuje traktátu O boji duchovním, kde zmiňuje toto: „A potom se ďábel ještě jinak oděv, v proroky a zákon Starý, i přistoupil k nim...“ (Chelčický, 1966, str. 41) Narážky na proroky a Stará zákon, skrze ně ovlivňuje ďábel lidi, korespondují právě s aktuálním výkladem Písma u husitských radikálů.

„Protože Chelčický klade důraz na čtení Písma podle zákona Božího, je možné konstatovat, že by mu byly cizí i formy spontánního hlásání Písma laiky čistého srdce, osvícenými pouhou milostí Ducha svatého, jak je historie zná o století později z podání dalších radikálních proudů v křesťanství, například novokřtěnců nebo jejich cvikovských předchůdců.“ (Rokyta, 2013, str. 105)

Podle výše napsaného je patrné, že Písmo a jeho interpretace je pro Petra Chelčického základním kamenem jeho myšlení. Pojetí a pochopení Písma je originální nejenom vzhledem

k celku husitských Čech tehdejší doby, ale i následujícímu období. Základní myšlenky o víře a Bibli jsou tedy tyto:

- Písmo je nejdůležitějším zdrojem ponaučení pro člověka a spásu jeho duše
- Zákon Kristův – zákon Boží je zorný úhel, pod nímž máme Písmo chápat
- Písmo samo jako text o sobě není rozhodující – obsahuje mnohé lidské inspirace, jimiž se člověk nemá řídit
- Také část Nového zákona je nutné chápat jako podmíněné dobou, okolnostmi, adresátem a místem vzniku, protože jinak by bylo v rozporu se zákonem Božím (například některé pasáže z listů apoštola Pavla)
- Stejným způsobem je potřeba přistupovat i k církevní tradici

4.2 Církev

Když se řekne církev, tak Petr Chelčický by si asi jako první vybavil složení církve, tedy co církev svatou tvoří, aby samozřejmě odpovídala jeho interpretaci Písma. Jak uvádí Rokyta (2013, str. 107) Přičemž zde není historický kontext, ale nadčasový. Přestože mluví o prvotní církvi podléhající ideálům Krista a apoštolů, jež uznává jako vzorovou společnost, není nikdy doložena s historicky existující komunitou, která by přetrvávala. Také se toto ideální pojetí církve z doby apoštolské prolíná do běžného života lidí, proto církev chápe v nadčasovém, a ne historickém kontextu.

Samozřejmě nejvíce myšlenek o církvi najdeme u Petra Chelčického ve stejnojmenném díle. V traktátu o Církvi svaté popisuje základní charakteristiku církve. Například se zde dozvíme, že pravá církev je „sbor vyvolených ke spasení“. Tvrdí, že není důležité, do jakého postavení člověk patří, ale pro přijetí do „sboru“ je podmínkou mravní kvalita křesťana. „Ale však aby ti stavové jinak pravějie byli cierkvi svaté přičtení, protož musí míti cnosti sobě příslušející, jako jest víra pravá a láska neomylná a k tomu více, jakož kto muož dosáhnúti podlé daruov sobě daných.“ (Chelčický, 1966, str. 100) Tedy jen ti, kteří milují své bližní i své nepřátele, a všem dovedou odpouštět, žijí podle božího přikázání, se mohou počítat do společenství pravých křesťanů, mohou se tedy považovat za členy církve. Chelčický zde, ale také upozorňuje na to, že i ve sboru pravých křesťanů se objevují tací, kteří se tak nechovají. „Mezi stavy jsou lidé zlí, ješto sú údové d'ábelští a toliko samému d'áblu nahánějící k zisku duše skrze svody své.“ (Chelčický, 1966, str. 101) Jsou tedy mezi nimi i lidé hříšní, kteří by neměli patřit do „sboru vyvolených

k spasení“. Přesto je Chelčický v některých ohledech tolerantnější než ostatní, obcování svatých nepovažuje za důvod k opuštění sboru vyvolených ke spasení. Pouze smrtelný hřích spojený s neochotou a neschopností se polepšit mu je důvodem pro vyloučení.

Spása člověka je způsob, kterým Chelčický nahlíží na celou církev. Jeho pojetí spásy a ospravedlnění je individuální, založené na skutecích a neinstitucionální. Spása člověka tedy záleží pouze na člověku samém. Podle Rokyty (2013, str. 108) chápe církev podobně jako Viklef či Hus, ale s určitými odchylkami. Rozdíl mezi jeho a Husovým chápáním církve, se týkal otázky predestinace. Hus praví: „...sbor všech vyvolených od prvního svatého až do posledního, který nejposléze počet vyvolených dokoná...“ (Cermanová, 2004, str. 248, in Rokyta, 2013, str. 108) znamená to, že Hus nemá žádné požadavky na vyvolené, s tím však Chelčický právě nesouhlasí. Naopak vyžaduje od vyvolených spravedlnost. Jiným extrémem byl Jakoubek ze Stříbra, který chtěl očistit církev od všech hříšníků a nespravedlivých lidí. Církev charakterizoval jako: „corpus eis /Christi/, quod est ecclesia sanctorum...“ („tělo jeho /Kristovo/, které jest církev svatých...“), zatímco obec věřících je pro něj „ecclesia mixta“, v níž jsou namířeni ke spáse i k zatracení.“ (Cermanová, 2004, str. 248, in Rokyta, 2014, str. 108-109) Tudíž klade důraz i na pokání člověka.

Důležitým znakem je již zmiňovaná spravedlnost. Petr Chelčický klade důraz na konání spravedlivých činů a skutků. „...skutečnosti a služebnosti rozličné, které jsou položeny od Boha k činění spravedlivých, neboť těmi skutky zasluhovali sobě věčného života.“ (Chelčický, 1966, str. 99) „Služebnosti rozličné“ však nezaměňujeme se stavy a úřady, ty mají charakter institucionální církve.

Ovšem o stavech a úřadech, jako takových se Petr Chelčický také zmiňuje. Vyroženě nepopírá příslušnost kněžského řádu, ale vše má mít svá jasná pravidla. Pokud má totiž kněz obstát, nerozhoduje o tom spravedlnost lidská, ale posouzení jeho individuální lidské spravedlnosti před soudem Božím. (Rokyta, 2013, str. 110) Mezi jednotlivými „údy vyvolených ke spáse“ by měla fungovat rovnováha. Někdy bývá udržována násilím, proto se Chelčický dostává k otázce světské moci a násilí v církvi. Což spojuje tento spis s traktátem O boji duchovním. „Nebo buoh skrze apoštoly neustavil jest krále cirkvi svaté, aby na svém meči nesl pokušení jejie a bojoval za ni proti nepřítelóm jejím a pudil mocí tu cirkvev k službě jeho.“ (Chelčický, 1966, str. 101) Vedle světské vlády tedy odsuzuje i projevy světské moci.

Kritizuje zde výsadní postavení stavu duchovního a rytířského, když ironicky píše o kněžích: „A snad po hříechu jiného založení nemají v cirkvi svaté kněží, jediné břicha pasenie na robotných úsilé.“ Či „A poněvadž údové cirkvi svaté takovú míru táhnú, tehdy nemohli by velikých úrokov jedni na druhé položit, ani rozličných robot na ně zamyslit, aby sediece v chladu, posmievali se oněm chlapóm a výróm, ješto se na horce pekú; ani by jich vyhnali u velikú zimu v kytliciech na zajíce a sami v teple seděli, ani kterého porobenie jim by pod bezděčí prikazovali, jemuž sobě od jiných nechtěli by.“ (Chelčický, 1966, str. 103) Chelčický se domnívá, že by povinností kněží mělo být oddělení vládnoucích stavů od skutečné církve. Oni si však hledí světské moci a sami od ní nechtějí ustoupit.

Troufám si říci, že má vyloženě odpor proti způsobu, jak papežové tehdy spravovali církve. Papež je totiž podle něj člověkem hříchu, synem zatracení. Ďábel vzal na sebe papežovu podobu, a my netušíme, že je to největší „antikrist na římské stoličce“. „Kterak to dlouho stálo oděno poctivě domněnou svatostí a z té moci veliké mohl dávat odpuštění všech hříchů, i muk pekelných zbavuje, ... Také dává moc svou, aby veliké hříchy jeho mocí rozhřešovali a všechny věci duchovní, aby z jeho moci pocházely. A on také rozmnožil velikou chválu boží, dosti kněžstva nasvětil mocí svou, aby přijali křesťanské jako za víru. Protož jeho řád a moc komu by se nelíbila, ano snadno přijíti ke spasení? Ale podle pravdy mluvíce, uzříme to přehrozně zklamání.“ (Krofta, 1946, str. 159) Chelčický nám na tomto příkladu ukazuje, jak papež porušil církve Kristovu, jak ji odvedl od jeho zákona. A to zejména tím, že na sebe strhl právo Boha, odpouštět hříchy lidem.

Petr Chelčický tím neruší kněžství jako úřad církve či jako vymezení církve, udává však kněžím podmínku. Do pravé církve svaté by měli vstupovat pouze praví lidé, kteří milují Boha, konají spravedlivé činy, které jsou nutné nejen pro spásu, ale i pro prospěch církve. Potom je schopen ocenit takové kněze, dokonce je nazývá „Kristovými knězi“. „V traktátu Zprávy o svátostech píše: „Avšak můžem poznati po skutcích spravedlivé lidi i kněží, některé jižto je Pán Bůh vyvolil i v tento nejhorší čas... Ač pak kněz některý zevnitř svěcen jest od papeže, avšak také může svěcen býti od Ducha svatého na kněžství Kristovo, takže potom bude náramně kaziti kněžství falešné papežovo.“ (Chelčický, 1980, str. 54, in Rokyta, 2013, str. 113)

Z výše uvedeného můžeme tedy konstatovat, že Chelčického pojetí církve je poněkud rozpolcené. Na jedné straně odsuzuje církev za své skutky a jednání, a na druhé straně si církev jako instituci vlastně vůbec nevšímá. Také souhlasím s tvrzením Rokyty (2013, str. 117), že nám Petr Chelčický nevnučuje otázku zabývající se pravou církví oproti špatné církvi z hlediska instituce a její hierarchie. Ale v tomto smyslu proti sobě staví „Kristův sbor“ a „Antikristův sbor“, přičemž Antikrist mu nesymbolizuje pouze papeže, ale určitou formu teologie, kultu a především „křesťanství naruby“. Jak by se mohlo na první pohled zdát, tak majoritní společností či sektou se však Chelčický vůbec nezabývá a ani se k ní neuchyluje.

Podle Petra Chelčického zapříčinilo úpadek církve to, že se již nedodržovaly principy prvotní církve. Prvotní církev charakterizoval Chelčický takto:

- Je ideálním a neporušitelným společenstvím
- Její podoba je známá a jasně daná z Bible, ze starocírkevních spisů, jež odpovídají zákonu Božímu
- Neexistuje návaznost (reálná návaznost) mezi existujícím společenstvím s prvotní církví
- Ideálu prvotní církve dosáhneme pouze tehdy, pokud se budeme chovat podle Božího zákona

Dalším důvodem, proč došlo k úpadku (zejména morálnímu) církve je ten, že splynula světská moc s církví. Podle Chelčického za to může papež: „A když ta okrášlená kurva svou všechnu sílu i plnost vzala od moci světské, ... vždycky té moci povyšující, až dále nemohla o ní říci „stránka církve svaté a náměstek božství“, neboť správně bylo by řečeno: „třetí stránka pekla a náměstek Lucifera pyšného“, jenžto se nepokoří ani Bohu ani lidem.“ (Chelčický, 1966, str. 112) Papež podle něj opustil cestu Božího zákona tím, že přijal světskou moc do církve. Kdyby se církev spravovala zákonem Božím, nebylo by zde místo pro moc světskou, pro světská práva, soudy a úřady. Je ale nutné říci, že Petr Chelčický zcela světskou moc neodsuzuje, naopak uznává její potřebu a hlásá, že „se jí křesťan nemá vzpírat, ani když mu činí příkoří, že má jí býti poddán v trpělivosti a pokoře, pokud ovšem nežádá od něho věci protivných přikázání božímu. Pozor! Nesmí se však srovnávat s vírou a s Božím zákonem. (Krofta, 1946, str. 170-171) Odsuzoval také bohatství kněží, které považuje také jako za jednu z příčin úpadku církve, či také bohatství mnichů,

kteří na pohled následují v odříkání a chudobě Krista, ale „v pravdě slouží d'áblu.“ (Krofta, 1946, str. 159)

Hlavní příčinou morálního úpadku tehdejší církve tedy je, že se spojila moc světská s duchovní. Tím podle Chelčického přestali křesťané fungovat jako společenství lidí, rovných spojených bratrskou láskou. Církev opustila od apoštolských dob, ve kterých žila v bídě. Začala bohatnout, využívat násilné prostředky proti svým odpůrcům, a podrobila si pracující lid.

K nápravě církve a ochraně Božího zákona však nesmí být podle Petra Chelčického použito násilí ani meče, nebo že by světská moc zasahovala do dění církve. Což jak uvádí Rokyta (2013, str. 131-134) u jiných reformátorů bylo povoleno – Viklef, Jeroným Pražský či Jakoubek ze Stříbra. Logicky s nimi Chelčický nesouhlasil a jeho náprava církve by měla vypadat úplně jinak. Jeho reforma by mohla vypadat nějak takto:

- Víra, řád a moc Krista, měli by se tímto řídit všichni křesťané i církev
- Ideál prvotní církve
- Přesvědčení, že náprava církve není možná bez nápravy jednotlivého člověka
- Rozeznání světské moci
- Tvrzení, že pravá církev a svět (včetně světské moci) jsou v neustálém rozporu, neshodují se

Myšlenky o církvi jsou zaznamenány na mnoha místech Chelčického děl, proto si dovolím shrnout jeho základní teze o církvi podle Rokyty (2013, str. 107):

- Chápe církev jako sbor vyvolených ke spáse
- K tomuto sboru se mohou připojit všichni – nemá žádné specifické požadavky (záleží čistě na životě jednotlivce)
- Mezi členy „údy“ sboru panuje rovnost
- Vzorem je prvotní církev, podle které je třeba se řídit
- Boží zákon je dostatečnou a nejvyšší normou pro církev

5. Chelčického pojetí společnosti

Téma společnosti se u jihočeského myslitele objevuje ve většině jeho spisech. Názory na společnost, sociální aspekty patří do základních idejí Petra Chelčického. Je nutné si však uvědomit, že se nesnažil o nápravu společnosti. Šlo mu spíše o jakýsi návod, jak se v tehdejší společnosti chovat a jednat. Proto se nezaměřuje na celou společnost, ale klade důraz na individualitu – na jedince.

5.1 O boji duchovním

Například v traktátu O boji duchovním, jenž je považován za první dochované dílo Petra Chelčického, především kritizuje násilí. Někteří historikové se domnívají, že tomuto spisu již předcházelo nějaké literární dílo, jelikož tím, jak je napsán, svědčí o spisovatelské zkušenosti a zručnosti. Je psán zralým a vybroušeným stylem. (Míka, 1963, str. 44-45) Někdy bývá také nazýván Výklad na slova sv. Pavla, jelikož je výkladem slov apoštola Pavla, který Chelčického velice oslovil.

„Od tohoto miesta, bratří, posilte se v bohu a v moci síly jeho, voblecte se v uoděnie božie, abyste mohli státi proti chytrosti d'áblově. Nebo nenie vám bojovati proti tělu a krvi, ale proti knížatům a mocem, proti vladařóm světa temností těchto, proti duchovním zlostem v nebesích. Protož prijímajte oděnie božie, abyste mohli ve dni zlém a ve všem dokonale státi. Protiž stuojte, podkašiece bedra svá v pravdě, a oblecte se v pancieř spravdnosti a obutí na vašich nohách v zpuosobu čtenie pokoje ve všech věcech, vezmúce štít viery, jíž byšte mohli všecky šípy ohnivý zlostníka uhasiti, a lebku spasenie prijímte a meč ducha, jež jest slovo boží.“ (Chelčický, 1966, str. 28) V úryvku se píše, že člověk má hledat svou sílu ve veliké moci Pána. Má na sebe vzít boží zbroj, aby odolal ďáblu. Svůj boj nevedeme proti lidským nepřátelům, ale proti mocnostem, proti nadzemským duchům zla. Člověk má stát opásán kolem beder pravdou, obrněn pancířem spravdnosti, obut pokojem (služba evangeliu) a vždy se štítem víry. Samozřejmě by měl přijmout prilbu spasení a meč Ducha, kterým je slovo boží. Ne mečem, ale modlitbou a pevnou vírou má člověk přemoci svého protivníka. Chelčický se domnívá, že války jsou a boje jsou důsledkem ztráty pravdy. Lidé si oblékají tělesné zbroje proto, že mají nedostatek duchovní zbroje. Apoštol zde sice vyzívá k boji proti nepřátelům, ale má na mysli boj duchovní. Smrtelným nepřítelem je pro člověka ďábel. Člověk je však považován za nicotného „člověk jest mdlá věc, nemocná a hlupá“. Nicotný však není jen obyčejný

člověk, ale i ten který je na výši, například papež či císař. Pravým pánem je pouze Ježíš Kristus. Odsuzuje tak zemské právo, jež směřuje proti božím zákonům, páni jej využívají k odírání chudých. (Chelčický, 1966, str. 28-30)

Petr Chelčický v tomto díle jasně odmítá tělesný boj, také zde vytyčuje vysoký mravní ideál-spravedlnost. Nejvíce ho na lidech mrzelo také jejich lakomství a nabývání statků, které vedlo k závisti, a hlavně se neshodovalo s jeho pravidlem žít v chudobě. Požaduje totiž od věřícího, aby své jednání přiblížil biblickým vzorům a zbavil se tak všech svých hříchů a neřestí. „Trpělivost, pokora, milosrdenství, tichost, pokojnost, snažnost, opatrnost, věrnost skrovnost, čistota, a když takové věci jsou v lidech, takéž tomu říkáme spravedlnost. Neb skrze ty cnosti jest člověk spravedliv.“ (Chelčický, 1966, str. 62) V závěru spisu se dočteme i o lenosti kněží, o nepoměru uspořádání společnosti, který se projevuje obžerstvím, smilstvím, a právě také o bohatství, se kterým nesouhlasil. „Lov lvovi jest osel divoký na púšti, takéž chudina jsou pastviště bohatých. Bohatí svou hojnost znají v nich a svou leností leží na nich. A proto ďábel mohl jest daleko všetcky zavést v tělesné hříechy, v pýchu rozličnú ve všech věcech, v rúše vymyšleném pýchanie majíce, v krojích vymyšlených, v drahosti sukna, v přielišnosti tak, že sú jim obvěeli i bidla zbytečně nad potřebu.“ (Chelčický, 1966, str. 56)

Jak z uvedeného vyplývá, Petr Chelčický považuje celou společnost spíše za morálně zkaženou (prostoupenou zlem). Hlavními viníky jsou vysoce postavení lidé, zlo tedy postupuje shora dolů. Proto je pole něj dobré hledět k vyšším stavům spíše s nedůvěrou než naopak. Pochlebování se projevovalo tedy u lidí, jako byl král, kníže, papež, biskup, farář atd. „Preláti a kněžstvo téměř všechno došli jsou úradův a bohatství skrze pochlebenství. A ten všeliken lid tím jest poražen: sluhy pánům svým pochlebují a řeči sladké jim mluví k jejich chvále, hledajíce od nich darův a svobody zlostem svým, a oni jim všeho dopustí majíce je za věrné pro jejich pochlebenství.“ (Schluz, 1882, str. 109) Dokonce odsuzoval i pochlebování otců a matek ke svým dětem, domníval se, že tím své děti hned od narození kazí. Prý jsou z nich potom zlí lidé, kteří se nenechají vést ani pokárat. (Schulz, 1882, str. 109)

5.2 O církvi svaté

Svou nespokojenost s uspořádáním společnosti vyjádřil již v traktátu O církvi, detailněji jej popsal v traktátu o Trojím lidu. Tyto dva traktáty vzešly z prudkých zápasů mezi táborskými stranami, pochází z roku 1421–1424. V obou traktátech poprvé rozvíjí názor na soudobou společnost. Představuje nám tedy své pojetí vývoje lidstva.

V Církvi svaté Petr Chelčický rozebírá především otázku světské moci, což v této kapitole nebudeme řešit, ale obecně se zde již zabývá učením o trojím lidu, takže zde najdeme mnoho sociálních aspektů. Například považuje doslova za nemravné donucování věřících k práci pro pány či kněze. Tvrdí, že i apoštolové sami pracovali ve dne v noci a neprosili se o to, aby je někdo jiný živil. Naopak trestali povaleče. Chelčický je proto toho názoru, že praví a dobří křesťané si musí sami živobytí dobýt prací. Není zde místo pro vysoce postavení povaleči, kteří se starají jen o to „aby žrali hotové, co jim těžce dobudú jiní.“ (Míka, 1963, str. 52)

Všichni lidé by měli dle Chelčického žít ve skutečné rovnosti, nejen ve zdánlivé. Doslova si mají pomáhat jako skutečné údy jednoho těla, jež „bez závisti jeden druhým slouží, spolu o sobě péči mají, spolu o všechno dělají; jestli dobré, spolu se radují; jestli protivné, spolu se rmútí; nehrdají poctivější potupnějsími, ale větší poctivostí chrání jich.“ (Chelčický, 1966, str. 122)

Z těchto řádků jasně vyčteme hluboký soucit s chudinou, která v té době trpěla vykořisťováním. Zřetelná je také Chelčického víra v rovnost všech lidí. Rozvíjí zde vizi ideálního společenství spravedlivých lidí, bez vykořisťování člověka člověkem, bez násilí, kde se všichni poctiví lidé žijí prací a nepovyšují se nad ostatní.

5.3 O trojím lidu

Traktát O trojím lidu Míka (1963) považuje za nejvýznamnější dílo prvního období literární tvorby Petra Chelčického. Již podle úvodních slov je jasné, že je traktát někomu určen. „... ,jakož žádáš toho, abych o tom něco napsal, toť učiním.“ Historici se domnívají, že je adresován táborskému knězi Markoldovi ze Zbraslavic. (Míka, 1963, str. 49-50)

Vůdčí myšlenkou tohoto díla je odmítnutí nespravedlivého uspořádání feudální společnosti. Nesouhlasil s nerovností lidí. Jež dokazuje v popisu poměrů mezi třemi stavy

(skupinami) společnosti. „A meč pánuov sedláky nespojí v jednotu myslí, ač je podrobí pod jho jako nevolné otroky, a stuol rozkošný páně obveselí blázna kněze, aby jeho přízeň počítal v úžitek víry, protože se jeho břichu dobře stalo u jeho stolu.“ (Chelčický, 1966, str. 122) Společnost byla rozdělena do tří velkých skupin – na kněze a duchovenstvo, které usiluje o lidskou spásu, na šlechtu a rytíře, jež bojují za víru a bezpečnost, a na obyčejný lid, který má na starosti zemědělství a řemeslnictví. Ty se modli, ty bojuj a ty pracuj! Příznivci tohoto učení přirovnávali společnost k lidskému tělu. Lidská společnost = církev, je tělem Kristovým, jednotlivé stavy tvoří jeho údy (duchovní jsou jeho hlavou, šlechta, vojáci jsou jeho rukama, a obyčejný lid poté nohama). Je zřejmé, že toto uspořádání společnosti bylo namířeno proti pracujícím lidu, které bylo nucené pracovat na oba vyšší stavy. Jeho údělem byl tvrdá práce a bezvýhradná poslušnost obou vyšších stavů. Na stav duchovní, panský a pracující byli rozděleni také pohané. Proto je podle Petra Chelčického učení o trojím lidu nesprávné a není dílem božím, nýbrž lidským výmyslem. Proto tvrdě vystupuje proti přirovnání tříd s tělem Kristovým: „Opět jsou-li páni a kněžská hlava jako početní údové tohoto těla a obecný lid jako nohy potupnější, kterak daleko míra nedojde podle této řeči, že kteří údové jsou neurozenější, ti hodnější čest mají od jiných údů, ani jich chrání! A jest-li to u pravdy tělo Kristovo ten troj lid, tehdy sedláky, pastýře a chodce mají v největší části míti, jelišto nejmenší v obci. Ale daleko jest od toho. Neb těm hladovým lidem sprostní a potupení lidé jsou jako psi před očima; protož již nevědí, kterakého potupení na ně vymysliti: oni opar selský, oni búr, oni výr, oni srch, pni chlap, ne hanba hojnější cti od poctivějších údů.“ (Chelčický, 1966, str. 124) Páni často takto nadávali prostému lidu, přesto, že by mu měli být vděční za to, že je nosí a živí.

Tím, že Petr Chelčický popřel učení o trojím lidu, se pokusil člověka vyjmout z jeho určenosti dané příslušnému stavu. Člověk by však podle něj neměl být příslušníkem toho či onoho stavu, ale výlučně jen křesťanem. Jelikož pouze křesťanská identita vyplní jeho bytí beze zbytku. (Boubín, 2005, str. 96)

V úvodu spisu se však zabývá původem světské moci a také znovu zmiňuje ohavnost násilí. Tvrdí, že ani světská moc, jež vyplývá z rozdělení na trojí lid, nepochází od Boha, ale je lidským výmyslem. „Nebo Buoh skrze apoštoly neustavil jest krále cirkvi svaté, aby na svém meči nesl pokušení její a bojoval za ni proti nepřátelům jejím a pudil mocí tu cirkvi k službě jeho. Ani jí jest ustavil rychtářův, ani konšeluov, aby údové cirkvi svatá, přicházejí před ně, súdila se o zboží tohoto světa: ani jest jí ustavil biřicuov a katuov, aby údové cirkvi svaté jedni druhé věsili nebo se spolu na skřipcích mučili

pro tělesné věci. Toť jest pohanóm a tomuto světu poručeno.“ (Chelčický, 1966, str. 101) Křesťané by nikdy neměli používat žádné donucovací prostředky, moc a násilí nemá v církvi svaté co dělat, jsou neopodstatnitelné. „Neb kdyby moc s boji a s pomstami skrze víru Kristovu měla spravována býti a těmi boji a pomstami vieře Kristově prospívati, proč by Kristus rušil zákon židovský a jiný duchovní ustavoval?“ (Chelčický, 1966, str. 107) Moc je podle Chelčického „bázeň od ní rodí se, neb skrze moc ukrutenství ukazuje, hrouzí, laje, běře násilím, vězí, tepe a zabíjí.“ (Chelčický, 1966, str. 107) Je nemyslitelná bez násilí. Násilí je její podstatou. „Neb nemuož moc býti, jediné s ukrutnostmi. Pakliť odpustí, ihned sama od sebe zhyne, neb se jí nebude báti vida, že milosti požívá a ne moci, před níž by se měl tříesti.“ (Chelčický, 1966, str. 107) Křesťané se mají řídit Novým zákonem, ve kterém jsou shrnuty všechny zásady křesťanství, ve kterém je psáno, že všemu vládne sám Kristus. On je jediným oprávněným vládcem, nikoliv světští panovníci. V Kristově říši neexistují donucovací prostředky, násilí, vládne zde láska, milost a boží zákon. „Nemuož býti spolu řád Kristuov a řád světský, aniž muož býti řád Kristuov řád světský.“ (Chelčický, 1966, str. 110) Vláda Kristova nemá nic společného se světskou mocí. Moc se neřídí vírou, víra nepotřebuje moc a už vůbec ne násilí.

Protivníci Chelčickému předhazovali, že i sv. Pavel ve své epištole Římanům přikazuje „aby mocem vyšším poddáni byli“, aby se neprotivili svým vládcům. Chelčický však zareaguje bystře. Připouští, že apoštol skutečně přikazuje křesťanům poslouchat svého vládce, bát se jeho meče a odvádět mu platy. Ale je důležité, za jakých okolností a komu svá slova adresuje. Sv. Pavel totiž píše svou epištolu křesťanům do Říma, tedy poddaným římského císaře, který je pohanským, a nikoliv křesťanským vládcem. Jeho vláda tedy není spravována Kristovým zákonem.

Podle Petra Chelčického bychom tedy měli žít pouze v Kristově řádu. Jelikož pouze v něm existuje „pravý řád duchovní, podobný andělóm v nebi“, v němž vládne dokonalá spravedlnost, jež „převyšuje daleko nad tu, kteráž stojí na zemi skrze moc knížat, i nad tu, kteráž skrze Zákon starý činěna byla.“ (Boubín, 2005, str. 96) Projevem zmíněné spravedlnosti je láska, o které hovořil apoštol Pavel v pasáži z 13. kapitoly první epištoly Korintským – láska ke všem bližním. Láska žádá a činí jen to dobré, nikomu nepřeje ani nečiní zlé, nikoho nezarmucuje, nikomu nepřekáží. Naopak každému pomáhá, ochotně trpí bezpráví a nemstí se za spáchané činy, křivdy. Lidé, jenž oplývají touto láskou, jsou jedinými nositeli Kristova řádu, jelikož „ruší žalobu na obě straně tím, že jiným křivdy nečiní (z té strany nižádný na ně spravedlivě žalovati nemož), a činí-li jim jiní křivdu

tu trpie. A tak žalovanie nepokojné a sváry nemá místa v nich. A mezi vámi súdové již ovšem hřích mezi vámi jest. (Chelčický, 1966, str. 109-110) Výše popsany řád se však nezíská moudrostí či světskou mocí, vychází ze srdce dobré vůle. Naučit se o tedy můžeme pouze z Božího zákona, Bible.

Sice jen v náznaku, ale přece zde zaútočil proti městským kupcům a kramářům. Vyslovil svůj nesouhlas s kupčením a okrádáním lidu. Nabádal tak vojsko, které sice hájí boží zákon, ale příliš často okrádá lid. „A jest-li to pravé počtení těla Kristova, tomu snadně naučíš obec, at' dělají snažně na vás kněží at' sú pilni a žoldnéřuov městských, ježto hájejí zákona božího: s večera z města vyjíždějice, i navštěvují truhly a krávy selské aneb s čímž se potkají. Horliví milovníci zákona božího, nemohú otrpěti nižádného sajra, kde se jeho doberú!“ (Chelčický, 1966, str. 127) Významná je také ta myšlenka, že u pohanů je světská spravedlnost vynucena přímo strachem z lidu. Říká, že pohanská knížata „spravedlnost svrchní a zemskú mnohem pilnějí jednají v tom lidu..., neb mají u větší hruoze lid.“ (Chelčický, 1966, str. 21) Chelčický věří v sílu lidu, kterou rozpracovává v díle Sít' víry. Zaznamenáváme zde tak projev demokratického myšlení.

5.4 Postila

Postilu napsal Petr Chelčický nejspíše v letech 1434-1435 či 1140-1141, jak uvádí Boubín (2005, str. 107). Zvolil formu biblických textů, jež byly čteny o nedělích a svátcích během roku. Samozřejmě se také četly o bohoslužbách. Proč si vybral právě tuto formu? Na to je jednoduchá odpověď. Jak již víme z této diplomové práce, Chelčický chtěl šířit a „učit“ víru i mezi obyčejný, nevzdělaný lid, proto zvolil úryvky z Bible o pouhých několika verších, jež jsou jednodušší pro následné vysvětlení, interpretování. Jde mu tedy o to, aby lidé znali Boží zákon. Chelčický chce svou Postilou prakticky nahradit kázání tehdejších kněží. A varovat tak lidi před kněžími, kteří se jim snaží zkomplikovat či dokonce i zatarasit cestu ke spasení. (Boubín, 2005, str. 106–108) Navíc tento literární útvar měl ve středověku dlouholetou tradici, proto také Chelčický vědomě navázal na Tomáše Štítného a Mistra Jana Husa. Míka (1963, str. 104) uvádí, že defacto z Husovy Postily převzal Petr Chelčický celé pasáže textů. Kniha i proto tedy také obsahuje plno životních zkušeností, myšlenek a názorů na církve a svět.

Petr Chelčický se ve svém díle opět vrací k prvotní církvi, ke sboru vyvolených ke spasení, ke členům prvotní církve, ideálnímu stavu a podobně, co jsem již rozebírala

v traktátu O církvi svaté. Stejně jako v Síti víry pravé zde odsuzuje majetek, bohatství církve. Jež nabyla od okamžiku, kdy papež dosedl na světský trůn a přestal následovat Boha v chudobě a pokoře. Zatímco Bůh žil prostě a jel do Jeruzaléma na oslovi, římský papež žil v přepychu a jezdil na koni se skvostným postrojem, uzdou i sedlem, jež mělo zlaté kování, bylo zdobeno drahokamy. (Míka, 1963, str. 107)

Bohatství a majetek jsou totiž dle jihočeského myslitele tím, co ohrožuje člověka nejen v jeho životě, ale především oslabuje jeho možnou cestu ke spasení. Tvrdí totiž, že bohatí jsou ve skutečnosti chudí v duši (vnitřně). A proto jejich spasení nebude snadné. Jelikož lidé začnou majetek shromažďovat, šetřit, přemýšlet, jak ho rozmnožit, starat se o něj, trápit se pro něj, stane se pro ně jednou z hlavních priorit. „Czo pak w ostrziehani zbożij lopoty magij, chciecze, aby neubylo, ale przibylo! Jaka newole s czeledmi, wždy je f nimi rotijcz, an dijla mejskagij a newiernie dielagij! Kteraka bazeń prze zlodiegi a nafylniky, aby gim zbożij nepobrali! A czo pak bodeni bywa po ztratie zbożij! Wjfeczko jrdcze zhyne smutkem a žalostij, że jobie pro nie lakomczy y żywoty odgimgij. Czo pro ztratu gehu swaruo, bitij, fadow, nepokoguow, pomft, że niekdy ofstatek ge doutratij, tepucze je judiece o ně! (Smetánka, 1900, str. 218) V úryvku tedy píše: „Co pak v ostřiehaní zboží lopoty mají chtít, aby neubylo, ale přibylo! Jaká nevole s čeledíny, na díla meškají a nevěrně dělají! Kteraká bázeň před zloději a násilníky, aby jim zboží nepobrali! A co pak bývá po ztrátě zboží! Všecko srdce zhyne smutkem a žalostí, že sobě pro ně lakomci i životy odmítají. Co pro ztrátu jeho svárů, bití, soudů, nepokojů, pomst, že někdy zbytek jeho utratí, hádají se a soudí se o něj! Postupně se majetek stává pánem člověka, začne ho zcela ovládat. „Acž on rzieka wfty, že ma zbożie, wjśak ono wjśkutku ma gehu.“ (Smetánka, 1903, str. 267) Tedy „ač on říká, že má zboží, však ono vskutku má jeho.“ Tito lidé se odvrátili od Boha, projevilo se to tím, že porušují boží přikázání, a ignorují lásku k bližnímu svému. „A ta zykwonij opatrna na bliżnijch s oklamanim fu proti lafcze bratrjke, geśf to na to wjśeczko jrdce wylewagi myflece, kteraku koli lftij přičzinami, flowy mohli by dobyti ſtatku gich na nich...A tot je zda gich opatrnoſt: hromažditi, chovati, nedati je oklamati, ale gine ma.“ (Smetánka, 1900, str. 161) v překladu „a ta získávání opatrná na bližních s oklamáním jsou proti lásce bratrské, vymýšlejí jakými lstmi, příčinami, slovy by mohli nabýt statků na ostatních...A toť se zdá jich opatrnost: shromažďovat, chovat, nedát se oklamat, ale jinému klamat všelikterak.“

Petr Chelčický nám tedy podává výklad o tom, jak se církev obrátila doslova naruby a majetek ji začal proměňovat. Kněží se začali sousedit pouze na hromadění statků

a změnili se tím pádem i jejich priority (i priority církve). A tak se církev stala světskou institucí, jelikož se odvrátila od Boha.

Také zde najdeme pasáže o obžerství, o nepravé víře, přetvařování. „...kněžij weliczy a bohatij, ſtologicze na mijſtech Apoſtolskich, przebywagicze w domiech kralowſkich a w pokogi w rozkoſſech ſwietſkich, mužij rumnij, roztylij, s welikymi brzichy, o ſtolu tuczmem wždy peczi a ſtaroſt magize wieteži než o duſſe lidſke. Nemohut ti byti prawij ſwiadkowe kryſta gežiſſe chudeho, boleſneho a od ſwieta pohrdaneho...“ (Smetánka, 1900, str. 43-44) „...kněží velicí a bohatí, stojící na místech apoštolských, přebývají v domech královských a v pokoji v rozkoších světských, muži rumní, otlí, s velkými břichy, o stolu tučném vždy péči a starost mají větší než o duše lidské. Nemohou být praví svědkové Krista Ježíše chudého, bolestného a od světa pohrdaného...“

Bůh je pro Petra Chelčického největší dobro, ale může se lidem někdy zjevovat v odlišných podobách. „Protož niekdy jako w czyzy twarzi protiwnie a twrdie ſe gim vkaže ne jako otecz nebo ſpafytel, ale jako vkrutnik czyzy s neznamymi prziczinami, a zkydne iako ſmradem cżlowieka ohawnymi wieczmi, aby tym cżlowieka ponižil, aby, wida ſe w mrzkosti poſtawen, y poznal ſe, kterak daleko od boha ſtogij w oniech y w oniech wieczech.“ (Smetánka, 1900, str. 342) Tedy „protož někdy jako v cizí tváři protivně a tvrdě se jim ukáže, ne jako otec nebo spasitel, ale jako ukrutník cizí s neznámými příčinami, a zkydne jako smradem člověka ohavnými věcmi, aby tím člověka ponižil, aby vida se v mrzkosti postaven, i poznal kterak daleko od Boha stojí v oněch i v oněch věcech.“ Z toho vyplývá že krutost, utrpení Chelčický chápal jako běžnou věc, která k tehdejšímu světu prostě patřila. Na druhou stranu uvádí fakt, že když se člověk podřídí Bohu, bude žít podle jeho zásad, s připraveností k utrpení, vzdá se svého majetku, vášní, a bude žít v chudobě a v lásce ke svým bližním, může se mu otevřít cesta ke spasení. Odmítání utrpení, bolesti totiž vede k pohrdání Bohem a vede ke zkáze celé společnosti. Lidé se podle něj bojí trpět, a proto raději volí jednodušší cestu životem a utíkají před takovýmto osudem. „Neb naywyſſij kniežij a biſkupi y wyſſiczkni duchownij ſu giż bezpeczni przed ſtrachem, nebo ſu gedno s moczy tohoto ſwieta a nad ňe magij mocz.“ (Smetánka, 1900, str. 363) „Neb nejvyšší kněží a biskupové a všichni duchovní nemají strach, jelikož jsou zajedno s mocí tohoto světa a nad ní mají moc.“

V druhé polovině 14. století se běžně prováděly tresty smrti, byla pro ně charakteristická drastičnost, exemplárnost, měly být dostatečně názorné, neboť jen tak

mohly dosáhnout své funkce – odstrašujícího opatření. Dokazuje to i veršovaná Nová rada Smila Flašky z Pardubic, který zcela nekompromisně na Václavu IV. žádá:

„Nad zlými popravuj krutě,
at' dobrých lidí nemútie.
Tady dojdeš cti i sbožie
a k tomu milosti božie,
ješto' každý dobrý žádá.
Toť, králi, tobě má rada.“ (Flaška z Pardubic, 1950, str. 41,
in Boubín, 2005, str. 144)

Odvrat a odsuzování trestů smrti přichází až s Husovým upálením a také s citováním Mikuláše z Pelhřimova, jenž byl hlavou duchovních tábořských kněží, na basilejském koncilu 1433: „Jest si přát, aby si soudcové počínali jako otcové, ne jako tyrani, neuznávající soudních předpisů starozákonních ani lidských zákonů, přičicích se zákonu evangelia, nýbrž aby dbali postupu Kristova a zvyku církve prvotní. Nemoha vrátit popravenému život, nemohu míti zalíbení v popravách a nedám snadno souhlas k smrti druhého“ (Bartoš, 1953, str. 34 a 53, in Boubín, 2005, str. 147)

Chelčický také odmítal tvrzení, že popravky zločinců jsou potřebné proto, aby odstrašily druhé. „Toto jest pak předivno, že v jistých krajích lidé jimžto jest milo ukrutenstvie, čím více velejí neb dopúšťejí zloděje, a někdy pro rovnú věc, odpraviti, tiem více zlodějuov se shledává.“ (Boubín, 2005, str. 148) Možná, že právě tato kritika krutých poprav, přispěla k tomu, že v polovině 15. století nenabízely popravky v Čechách takovou „podívanou“ než tomu bylo v jiných zemích.

Co se týká trestu smrti v Postile vychází Petr Chelčický z Matoušova evangelia o pleveli mezi pšenici. Evangelium praví: „S královstvím nebeským je to tak, jako když jeden člověk zasel dobré semeno na svém poli. Když však lidé spali, přišel jeho nepřítel, nasel plevel do pšenice a odešel. Když vyrostlo stéblo a nasadilo na klas, tu se ukázal i plevel. Přišli sluhové toho hospodáře a řekli mu: Pane, cožpak si nezasel na svém poli dobré semeno? Kde se vzal plevel? On jim odpověděl: To udělal nepřítel. Sluhové mu řeknou: Máme jít a plevel vytrhat? On však odpoví: Ne, protože při trhání plevele byste vyrvali z kořenů i pšenici. Nechte at' spolu roste obojí až do žně, v čas žně řeknu žencům: Seberte nejprve plevel a svažte jej do otýpek k spálení, ale pšenici shromážděte do mé stodoly.“ (Boubín, 2005, str. 150) Petr Chelčický tento příběh interpretuje v Postile jako hospodáře,

který brání svým poddaným trhat koukol na jeho poli, ale je to Bůh, který brání tomu, aby zločinci byli potrestáni trestem smrti. „A toho gim branij z naypilniejffie této przicžiny, neb geft gim wydal przikazanie, aby se spolu milowali, a netoliko przately, ale y neprzately, geffto gich nenawwidij, haniegij a gim se protiwiij, aby, takowe milugijcze, dobrze gim czynili a za nie se modlili. A takowe milowanie nemuož nicz zlého ani przatelom ani neprzatelom czyniti, ani žadati, ani przijiti, ani zabijgeti gich, neb geft to naywietczij zlee. Protož podle tohoto zákona nemuož žádný žádného zabiti, ktož by gey plnil a dokud.“ (Smetánka, 1900, str. 181-182) V překladu „A toho jim brání z nejpilnější této příčiny, protože jim vydal příkázání, aby se spolu milovali. A netoliko přátelé, ale i nepřátelé, které nenávidí, haní a jim se protiví, aby, takové milování, dobře činili a za ně se modlili. A takové milování nemůže nic zlého ani přátelům, ani nepřátelům činiti, ani žádati, ani přítí, ani zabíjeti jich, jelikož by to bylo největší zlo. Protože podle toho zákona nemůže žádný žádného zabít.“ S tímto argumentem se však ještě nespokojuje a hned dodává, že jenom Bůh může rozhodnout „která jest pšenice a který kouokol, ale jim (poddaným) to nepřísluší.“ (Smetánka, 1900, str. 181) Poukazuje na to, že poddaní často soudí člověka podle jeho předešlých skutků, a tak snadno mohou připravit o život zločince vyvoleno ke spasení. Trest smrti je podle Chelčického třeba zrušit i z toho důvodu, že „su prospieffni zlij lide dobrym, trapietze ge bezprawim, hanienim, nepokoem y ginym protiwenstwiim, aby tak sprawedliwij zkuffeni byli fkrze nie w fwe dobře, prwie-li se boha bogij a gey milugij. Neb to y niekterzij z mudrych prawij, že sprawedliwij nwmohliij prawie dobrzij byti, když by zlych nebylo. (Smetánka, 1900, str. 183) Tedy „jsou prospěšní zlí lidé dobrým, trápící se bezprávím, haněním, nepokojem i jiným protivenstvím, aby tak spravedliví zkoušeni byli skrze ně ve své dobrotě, právě-li se Boha bojí a jej milují. Neb to i někteří z moudrých praví, že spravedliví nemohli by právě dobří býti, když by zlých nebylo.“

5.5 Sít' víry pravé

Ve svém nejproslulejším spise Sít' víry pravé dovršuje své názory o tehdejší církvi a společnosti. Jak již z diplomové práce víme, vznikla někdy ve 40. letech 15. století. Boubín (2005, str. 125) uvádí konkrétnější datum a to 1440-1443. Jako jedna z mála Chelčického spisů vyšla již v 16. století tiskem. Této knize vděčíme za pověst tohoto autora, když se koncem 80. let 19. století dostala do rukou Lva Nikolajeviče Tolstého, který se pak o ní vyjadřoval ve svých spisech. (Boubín, 2005, str. 125)

Dílo má základ ve vypravování Lukášova evangelia o zázračném rybolovu. V moderním všeobecném překladu zní tento příběh o Ježíšovi takto: „Jednou se na něj lidé tlačili, aby slyšeli boží slovo, a on stál u břehu jezera Genezaretského; tu uviděl, že u břehu jezera jsou dvě lodi. Rybáři z nich vystoupili a vypírali sítě. Vstoupil do jedné z lodí, která patřila Šimonovi, a požádal ho, aby odrazil kousek od břehu. Posadil se a z lodi učil zástupy. Když přestal mluvit, řekl Šimonovi: Zajed' na hlubinu a spust'te své sítě k lovu! Šimon mu odpověděl: Mistře, namáhali jsme se celou noc a nic jsme nechytli. Ale na tvé slovo spustím sítě. Když to učinili zahrnuli veliké množství ryb, až se jim sítě trhaly. Dali znamení svým společníkům na druhé lodi, aby jim přišli na pomoc. Oni přijeli a naplnili rybami obě lodi, až se potápěly. Když to Šimon Petr viděl, padl Ježíšovi k nohám a řekl: Odejdi ode mne, Pane, vždyť já jsem člověk hříšný. Neboť jeho i všechny, kteří s ním byli, pojal úžas nad tím rybolovem; stejně i Jakuba a Jana, syny Zebedeovy, kteří byli Šimonovými druhy. Ježíš mu na to odpověděl: Neboj se, od této chvíle budeš lovit lidi. Přirazili ke břehu, vše nechali na lodích a šli za ním.“ (Boubín, 2005, str. 125)

Tento příběh jako by symbolicky předvídal pozdější úspěch v misijní činnosti Petrovy a zároveň naznačoval zázračné přesunutí Šimonovy rybářské činnosti do oblasti apoštolského poslání. (Boubín, 2005, str. 125)

Petr Chelčický se ve svém díle zabývá jen částí tohoto příběhu – zázračným rybolovem. Dokonce si z něj vlastně bere jen motiv roztrhané sítě a ryb, které ji trhají na kusy. Sítí je míněno původní křesťanské učení (boží zákon či Kristova víra). Tato sít' má být prostředkem ke spasení lidí. Jen díky ní se mohou zachránit před duchovní zkázou, jež jim hrozí v moři nectností a zel tehdejšího světa. „Nebo podobně jako v moři tělesném ryby kdes tam v hlubinách temných přebývají, takéž lidé zde v světě jakožto v husté tmě přebývají, nemohúce viděti ani za se, ani před se anižto na levo ani na pravo, ničehuož nic

nikdiež nemohou jistiti ani jednu nohu bezpečně stúpiti, kdež by pád, úraz a blud nebyl jim přítomen. (Chelčický, 1929, str. 13)

Jedinou záchranu křesťanů ke spasení dle Chelčického kazí a ničí špatní lidé, kteří se do této „sítě víry pravé“ dostávají. Sít' roztrhávají dva mocní velrybové – papež a císař. Přičemž větší vinu dává papežovi, jelikož nežije v chudobě, poctivosti, skromnosti. Ale zapletl se do věcí světských a chce vládnout světu i víře. Papež „málo apoštolských služebnosti v skutku vede: mšeť řiedko slauží, a nekáže nikdy, ani jiné práce s lidem vede. Jediné jest sobě za práci ustavil žehnatí a kléti ty, kto se jemu nelíbí. Protož obecně ležie v rozkošech a žéře jako svině, v krmníce ležeci. (Chelčický, 1929, str. 56) Mezi další činitele úpadku církve můžeme řadit nejrůznější roty a všechen svět se svými zločiny a se svou zkažeností. Mají se totiž za pravé křesťany, ale ve skutečnosti popírají Kristův zákon. Chovají se sobecky, ku prospěchu svému, chtějí panovat jeden druhému, bohatnout na úkor druhých. (Míka, 1963, str. 111-112)

V první část knihy (tvoří asi dvě třetiny spisu) autor sledoval tedy úpadkový vývoj tehdejší církve směrem k světskému panství a zároveň dokazoval, že světská moc a stát jsou v rozporu s křesťanstvím, či že může společnost fungovat, pokud se bude řídit Božím zákonem. „Nebo ten zákon prostě jest užitečen k zprávě spasitedlné lidu božímu; nebo toliko skrze zprávu toho zákona muož přivedena býti nevinnost pravá lidu božímu, kterúz Buoh miluje na nich, aby neomylně, plným srdcem hledali jeho a držali pravdu a milost ke všem lidem, ku přátelóm i k nepřátelóm, nižádnému u zlého nehtěli ani činili, strpěli bez pomsty, ...s pilností učie zákon Kristuov. (Chelčický, 1929, str. 36)

K udržení takovéto společnost je však nutné ctít jen jeden zákon, tedy jak již víme dokonalý Boží zákon. „A že zákon božie jest jeden a jedno má v sobě a má takovou dobrotu, v niež muož mnozstvie nejmvětčie ustaviti, aby všickni jedno byli. By celý svět věřil zákonu božímu, a jemu povolil, moi by všickni jedno býti v Kristu.“ (Chelčický, 1929, str. 53) Jedině tak totiž lidé budou milovat jeden druhého, každý s každým si bude pomáhat. Jenže společnost se neřídila pouze jedním zákonem, každá skupina, rota si vymyslela svůj vlastní zákon. Vše mělo jeden jediný následek, začalo se odstupovat od Božího zákona. Tím se i vzdalovaly jednotlivé roty sobě navzájem, a všichni opustili křesťanskou lásku, rovnost. Podle Chelčického jen díky tomu, že všichni touží panovat nad druhými, bohatnout na úkor ostatních, pohrdat ostatními, a proto radši dali přednost světským zákonům. Z toho vyplývá, že i oni trhají pomyslnou sít' víry pravé. „A poněvadž

panování zemské nemož státi právě pro mnozstvie pánuov, čiem více viera nemuože státi ani zachována býti pro mnozstvie rot šibalských a pro mnozstvie pánuo zbytečných a Vieře odporných, pro něž musí býti rozdělenie, nerovnost, pohrdanie, utieskanie, nenávisť, svárové, saháni jedněch na druhé!“ (Chelčický, 1929, str. 48)

I v této první části se však také dočteme o jeho názorech na tehdejší společnost. Znovu je zde rozebírán jeho bytostný nesouhlas s vykořisťováním chudiny, což samozřejmě souvisí s nespravedlivým rozdělením tehdejší společnosti. „A jest-li tělo Kristovo duchovnie takým řádem rozdělené, jaká nerovnost v něm jest! Dvěma stranoma příjemná jest, nebo obě prázdniťa a mnohho žěřeta a snaně utrácíťa (lenoší...žerou...utrácjí), nebo ležíťa na třetie stránce, podkasavše ji pod se, a ona nese na svých bolestech rozkoši těch dvojich žtáčuov, jichžto přielišné mnozstvie jest.....Ale v tom těle trérohém jedni se rmúťi plačiece, a druzí se jim posmievají; jedni se potie v těžkých robotách a druzí v nečinnosti leží v chladu.“ (Chelčický, 1929, str. 50-51) Chelčický evidentně tušil, že prameny sociálního zla spočívají ve feudálním vlastnictví půdy a poddaných, jenž na ní pracují. Míka (1963, str. 113) uvádí, že Petr Chelčický byl synem středověku a středověké myšlení se nemohlo povznést až k pochopení samotné podstaty tehdejšího feudálního systému. A že nemůžeme chtít od jihočeského spisovatele, žijícího v 15. století, přesný sociologický rozbor. Přesto jakoby jeho pronikavý pohled, směřoval k samotnému jádru problému.

Druhá část spisu zkoumá, jak v jednotlivých společenských skupinách lidé přestupují křesťanské zásady. Kritizuje zde jednotlivé složky tehdejší společnosti. Proto je tato část také pojmenovaná jako O rotách, O každé zvlášť. Vrací se ke svým názorům na tehdejší společnost, jež vyjádřil již v traktátech O církvi svaté a O trojím lidu. Míka (1963, str. 119) se domnívá, že jádro zůstalo stejné, dokonce i některé formulace se téměř doslovně opakují.

Hned v úvodu druhé části píše o šlechticích a jejich povyšování se nad ostatní, jelikož oni jsou „erby korunováni“. Šlechtici se pyšní, že jsou lidmi počestnými, dobrými, moudrými, samozřejmě urozenými. Proto se odlišují zvláštními jmény, lépe se oblékají i chovají. Ostatními pohrdají, poddané ponižují. Petr Chelčický je však toho názoru, že své postavení si vybuodovali na lži a klamu. Ničím totiž nemohou dokázat, že jsou z lepšího a moudřejšího rodu než ostatní lidé. Také tvrdí, že se rodí stejným způsobem, jsou stejně smrtelní, nejsou moudřejší než obyčejní lidé a, jejich nezkrotná pýcha naznačuje spíše opak. Petr Chelčický se až ironicky vyjadřuje o jejich erbech, na které jsou všichni šlechtici

tak pyšní a všude se s ním chlubit. „Protož, ktož svědky má a dokázati muož, že jest „dobře“ urodil řebřík nebo puol koně maje, listy jemu na to král dává, že se jest lépe urodil nežli Abel, druhý syn Adamuo, a jméno by pak i kdyby najhouře činil, erb jemu nedá zlým býti.“ (Chelčický, 1929, str. 269-270) Dokonce Chelčický uvádí, že erby šlechtici nezískali za skutečně dobré skutky, ale koupili si je za peníze či je získali od králů za nějakou pochybnou službu, zpravidla za válečné „hrdinství“. Proto je dle Petra Chelčického udílení erbů a tvrzení, že majitelé erbů jsou lepšími lidmi než ostatní, pouhou nespravedlností a podvodem. (Chelčický, 1929, str. 269-270)

Následují kapitoly o šibalstvích městských, ve kterých popisuje příběh Kaina a Abela. Prapůvodcem měst byl právě zmiňovaný Kain, syn Adamův. Z nenávisti zabil svého bratra Abela. Ze strachu o život si postavil opevněné město, shromáždil kolem sebe ozbrojený lid a ze své pevnosti podnikal loupežná přepadení. Takto se tedy zrodila první města, která se však stala středisky loupeže a bezpráví. Jiní si město založit nemohli dovolit podle Chelčického, jelikož měšťané tak okrádají svůj lid, že mají sotva na živobytí. (Chelčický, 1929, str. 286-287)

Ovšem měšťané neznají lásku k bližnímu svému, jde jim pouze o majetek, a tak dochází k rozbrojům i mezi nimi. Vydělávají si podvodnými obchody, lichvou a lstí. „Každý mieří lstivě na bratra svého, aby jeho ošidil a sobě nahnal; aby jeho lúpil v tom oč se s ním má sdíleti; a což u něho vidí sobě libého, aby o to skrze lest hleděl k němu, aby jeho zklamal na tom.“ (Chelčický, 1929, str. 290) Znají mnoho lichvářských lstí, jak okrádat chudé lidi. Například kupci šidí falešnými váhami, přemrštěnými cenami, často přidávají do zboží kamení, koření udržují ve vlhku, aby mělo větší váhu či obilí prodávají s plevem. Měšťané si žijí v přepychu a obžerství – holdují pivu, opíjejí se, staví si drahé domy, oblékají se jako páni. Dále předstírají zbožnost, přispívají na stavění nádherných kostelů, ale ve skutečnosti zanevřeli na pravou víru. Proto jsou podle Petra Chelčického města středem zkaženosti, hříchu a bezbožným dílem Antikrista. (Chelčický, 1929, str. 289-295)

V další kapitole kritizuje mnišský řád, mnišské roty, jež zmiňoval i ve svých předešlých spisech. Nejvíce Chelčickému vadí mniši předstírající svou pravou víru, žebraví mniši, jež okrádají chudé lidi a samozřejmě obžerství u mnichů, jež by měli žít v chudobě, jak v době apoštolské. „...založice na to žebrání život sytý – aby jídla, pití hojnost byla, oděvu dosti, stavení mnohá a nákladné jako zástupy vojenské a domy jako domy knížecí,

náklady na služby chrámové, aby mnoho bylo ornátuov, kalichuo drahých, ubrusuov, obrazuov, zvonuov, varhanuov, a jiných pomoci k těm službám, aby dosti bylo, a to všecko, aby žebráním dobýváno bylo.“ (Chelčický, 1929, str. 296-297) v tehdejší době bylo žebravých mnichů tolik, že již byli na obtíž chudým lidem. Žebrání se dle Chelčického neslučovalo ani s Židy, natož pak s křesťany. „Nebo u Židuov neměl jest žebrák býti podle příkazanie božího.“ (Chelčický, 1929, str. 297) „A mezi křesťany nikdy se nezaloží věčné žebranie, protože die apoštol: Ktož nedělá, ten nejz. Protož silní mnišie jako koňové někteří neměli by jiesti, ješto by mohli snáze dělati než staří sedláci.“ (Chelčický, 1929, str. 297-298)

Podobně kritizuje i farářské roty, které by podle Chelčického měli být lidu nejbliže. On však o nich tvrdí, že jsou horší než podvodní obchodníci, jelikož s věřícími uzavírají podvodné kupní smlouvy, prodávají odpustky. „Mše prodávají, vijiljí (vigilie), žaltáře, oddávanie, křest, zповědi, olej, pohřeb, zvony; a což od nich žádají, toho jim zadarmo nedávajie; nebo sú zadarmo nevzali od svého otce, Antikrista. Taktěž zadarmo od kněze nenaděj se smilováníe, toť jest v Čechách dávné zpívání. (Chelčický, 1929, str. 354)

Druhá část Sítě víry pravé je tedy plná nenávisti k vykořisťování chudých lidí a utlačování venkovského lidu. Zcela bez zábran otevřeně kritizuje nejtěžší zlořády tehdejší společnosti. Nastavuje jim nemilosrdné zrcadlo, a nám tím ukazuje negativní stránky těchto feudálních poměrů. „Portrétovat a systematicky demaskovat zlo – to byla asi nejvlastnější doména Chelčického. (Boubín, 2005, str. 131) Z upřímného soucitu a vřelé lásky k obyčejnému, chudému a pracujícimu lidu pramení síla jeho názorů. „Z těchto odstavců Sítě víry promlouvá přesvědčený husita, obhájce poddaného lidu, z hloubi duše nenávidící každé bezpráví a útlak.“ (Míka, 1963, str. 128)

5.6 Manželství a rodina

Správná žena má dle Petra Chelčického být pannou až do manželství. „A to by i dnes poctivo bylo mezi křesťany, aby ty panny, které se mají vdávat, zachovaly se v čistotě až do manželství. Chceli se dobře vdáti a dobrou manželkou býti, aby prvé dobrý a poctivý život předšel.“ (Schulz, 1882, str. 117) Protože, když se hned v mládí poskvrní smilstvím, bude to podle Chelčického konati beze studu i nadále. Také o mladých lidech tvrdí, že jsou nevychovaní, neposlušní, zajímají se jen o smilstvo, tanec, krčmy, posvícení.

„A není div, že jest takový neřád v lidu mladém, nebo od starých není naveden k nižádným cnostem křesťanským a sami staří taktěž jsou vyrostli ve slepotě a v nevědomí, a jejich děti též po nich.“ (Schulz, 1882, str. 117)

Chelčický požadoval, aby manželství nebylo jen povrchní, ale aby se lidé opravdu milovali, žili bez hříchů a věřili v Boha. Vogel (str. 216) uvádí, že stejný názor na manželství jako Petr Chelčický měl například i Martin Luther. „Freilich auch Luther hat die Ehe nicht nur für „ein weltlich Geschäft“, „ein ausserlich leiblich Ding, wie andere weltliche Hantierung erklart.“ (Vogel, str. 216)

Bůh ani jeho matka by nešli na svatbu, které by předcházelo smilství. Ale většina se chce vdávat před Bohem a jeho matkou, aby tím potvrdili svátosti manželské, „že v sobě není bludem, neb jest ji bůh na počátku ustav ráji.“ (Schulz, 1882, str. 118) Lidé vstupují do manželství ze důvodů, aby mohli zplodit potomstvo a aby měli nějaký řád. Jelikož podle Chelčického doposud neměli žádné povinnosti. Když však vstoupí do manželství, musí se naučit starat o děti i hospodářství. (Schulz, 1882, str. 118)

V manželství podle Chelčického, věří otec, že dítě, jenž mu žena porodila, je jeho, a proto se o něj stará. Pokud však žena žije s více muži, nehlásí se k dítěti žádný z nich a jeho výchova je tak ohrožena. (Navrátil, 1929, str. 86)

Co se týká rodiny jako instituce, byl Petr Chelčický opatrný. Jelikož příkaz: Rost'te a množte se! mu byl božím zákonem. Jenže si velice dobře uvědomoval, že křesťané byli ještě příliš malými křesťany, než aby zvládli zrušit oporu vlastnictví a zaručili při tom výchovu dětí. „Nové cesty mohla se odvážit hledati teprve moderní doba, již vyrůstají pod rukama samočinně instituce přebírající funkce rodin.“ (Navrátil, 1929, str. 85) I Chelčický, dle Navrátila (1929, str. 86) dobře věděl, co dělá otec a matka, aby zajistili dětem dědictví. Ale nevěřil v čistotu svobody.

6. Ohlas díla Petra Chelčického v českém a evropském myšlení

Vypravování slavného ruského romanopisce Lva Nikolajeviče Tolstého začíná skoro jako každá klasická pohádka: „Bylo to bezmála před pěti sty lety. Žil v Čechách dobrý a moudrý člověk Chelčický. A vniknův tento Chelčický do Kristova učení, jak je zapsáno v evangeliu, pochopil, že učení, kterému učili lid papežové a jejich biskupové a kněží, není správné: že učením Kristovým není klanět se obrazům, sloužit mše, uctívat papeže, biskupy a kněžstvo a plnit jejich rozkazy, nýbrž, jak stojí v Písmě, láska k Bohu a bližnímu, a že k tomu, abys takto žil, nepotřebuješ žádných kostelních obřadů, obrazů a papežů, nýbrž lásky ke všem a nad nikoho se nepovyšovat, snášet příkoří a nic pro sebe nechtít, nýbrž sloužit všem. Tak rozuměl Kristovu učení Chelčický a tak mu také učil. A našli se takoví lidé, kteří přijímali toto jeho učení a začali podle něho žít.“ (Tolstoj, 1950, str. 9 in Boubín, 2005, str. 7)

Tato obdivná slova Lva Nikolajeviče Tolstého zazněla i nad stránkami Chelčického díla Sít' víry pravé. Nebyl přitom jediný, na koho tehdy zapůsobila kniha, která byla předtím prakticky zapomenuta. Boubín (2005, str. 7) uvádí slova předního učenice a slavisty Vatroslava Jagiće, jenž tvrdí, že měl Chelčický vlastě smůlu. Kdyby se prý totiž narodil jako Němec, Francouz nebo Angličan, jistě by významně ovlivnil i evropské právní a sociální myšlení.

První srovnání Tolstého a Chelčického provedl s největší pravděpodobností dle Rokyty (2013, str. 19-20) v květnu 1885 překladatel a literární publicista Pavel Durdík, následně Tomáš Garrigue Masaryk, a nakonec Jaroslav Goll. Traduje se, že Masaryk upozornil Tolstého na jeho podobnost s Chelčického dílem, konkrétně právě s již zmiňovanou Sítí víry. Mělo se tak stát dopisem v druhé polovině 19. století (1885-1886). „Martin Maleček ve své přínosné studii rekapituluje jednotlivé argumenty ve sporu s autorstvím dopisu, který upozorňuje Tolstého na podobnost jeho myšlenek s dílem Petra Chelčického. Vyvozuje závěr, že pravděpodobnějším kandidátem na autorství dopisu však je Pavel Durdík, jenž přeložil některé Tolstého knihy do češtiny a věnoval se literárnímu rozboru jeho díla, než profesor Masaryk.“ (Maleček, 2002, in Rokyta, 2013, str. 20) Tolstoj potom věnoval Chelčickému část svých úvah ve své knize Království Boží ve vás. Dokonce napsal i samostatnou stať s názvem Petr Chelčický. (Rokyta, 2013, str. 20)

Petr Chelčický přivádí v rámci české reformace pro Masaryka k platnosti kritiku a rozum jako hlavní nástroje církevní a dogmatické kritiky. Stejně jako u Husa, je mu vnitřní motivací, jeho vlastní mravní snažení: „Popudy mravní vedly Husa, jak i ostatní reformátory k odchylkám věroučným.“ (Masaryk, 2007, str. 580, in Rokyta, 2013, str. 22) Podle Masaryka je tedy důležitá pro českou reformaci mravní a náboženská náprava. Samotnou českou reformaci nechápe jako záležitost vyloženě národnostní: „Naše úsilí reformační a vývoj z něho plynoucí nebyly národnostní v běžném slova smyslu. Byly náboženské...“ (Masaryk, 2000, str. 181, in Rokyta, 2013, str. 22) Kladl tedy důraz na mravní obrodu: „V běžném smyslu Hus ovšem národní nebyl: „Více miluji dobrého Němce než špatného Čecha“ ..., napsal.“ (Masaryk, 2000, str. 319, in Rokyta, 2013, str. 22)

Podobně chápe Masaryk i Chelčického. Na jedné straně uznává nutnost nenásilí ke skutečné změně mravní obrodě jedince i společnosti. Masaryk totiž tvrdí, že člověk si může vážit Žižky, jehož hrdinství všechny strhává, ale sám násilí nesmí užívat. Uznává proto Petra Chelčického, jelikož má podobný charakter jako Žižka, ale nepoužívá násilí. Na druhou stranu se s Chelčického myšlenkami rozešel velice rychle. V projevu k legionářům 27. února 1930, to mu bylo přesně osmdesát let, nazývá Chelčického postoj pasivitou a bačkorářstvím. Jan Rokyta (2013, str. 23) však dodává, o Masarykově lidské velikosti svědčí fakt, že sice s pacifisty vnitřně nesouhlasil, ale několika odpíračům vězeňské služby udělil amnestii.

Rokyta (2013, str. 20) uvádí další zajímavou spojnici mezi Tolstým a Chelčickým. Slovenský lékař D.P. Makovický prý navštívil v roce 1901 Tolstého v Jasně Poljaně a od roku 1904 se stal jeho osobním lékařem. V jeho knize Jasnopoljanské zápisky je zaznamenán právě vztah Tolstého k Chelčickému. Makovický uvádí, že Tolstoj znal velice dobře životopis jihočeského myslitele. Dokládá i četbu Chelčického spisů a jeho úctu k němu. Tolstého výroky: „...žádnou novou formou vlády se poměry nezlepší...“ a „...Chcete převrátit svět? Začněte u sebe. Staňte se jiným...“ (Makovický, 1924, str. 143 a 146, in Rokyta, 2013, str. 20) Tyto výroky jasně vypovídají o nenásilí. Zmiňuje zde i například názor Tolstého na Masarykovo chápání náboženství a nenásilí: „To je všecko hezké, co pravíte o Masarykovi, řekl L.N., napsal celé dílo proti socialismu, není-liž pravda? Nepřečetl jsem jej pozorně. Že je proti socialismu, to je dobře...Masaryk byl u mne před dvanácti lety, rozmlouvali jsme o pedagogice. Má dobrou vůli, ale není náboženský. Neuznává neprotivení se zlu, a to je základ křesťanského učení. Dívá se na náboženství z historického hlediska.“ (Makovický, 1924, str. 25, in Rokyta, 2013, str. 21)

Petrem Chelčickým se zabýval například i další Rus – Nikolaj Vladimirovič Jestrebov, jenž s jistotou určil autorství traktátu O trojím lidu a vydal jej. Důkazem, že Petr Chelčický byl nejen českého ale i evropského formátu, dokazuje fakt, že o něm napsali své studie osobnosti jako Murry L. Wagner, Howard Kamindky, či Ferdinand Seibt. (Rokyta, 2013, str. 21)

Boubín (2005, str. 129) dokonce tvrdí, že Petr Chelčický svými úsudky předjímá i závěry velkého klasika renesančního politického myšlení Niccola Machiavelliho. Dokazuje to na pasáži ze Sítě víry, která mnoha momenty připomíná slavného Machiavelliho Vladaře: „Protož podle těchto řečí za podobné se zdá, že v těch úřadech s panováním pohanským jedině ti s utěšením pokoj muhú mieti, kteříž pravdy nedbajie a milosrdenstvie nemají, aby jim moc zákon nespravedlnosti byla, aby činili, což se jim líbie a což podlé moci a zbožie mohú, nevkládajice v to svědomie nižádného aby jich nermútilo ani na jich vuoli překáželo; cožkoli ukrutenstvie a násilné jednajie a kterákoli přestúpenie pášie, ta na jich řád slušejie. Protož nižádnému svědomí řád nedopustí na jich smysl vstúpiti. Ač by je kto i mnoho haněl pro jich přestúpenie mnohá, ale řád je utěšie v tom a die: Pane, takt' na váši milost slušie, toť jest řád váš. Tu pak ani Buoh, ani jeho apoštol nepřistúpaj s jiným naučením! Protož takoví ukrutníci poběhlí od viery najpravějie přieslušejí k tomu panování pohanskému, aby lid nemúdrý, od Krista poběhlý, všech milostí jeho nevděčný, ješto v ničemž Boha nectí ani se jeho bojie, dřeli ukrutně, šacovali, drali a rozkoši sladké sobě jednali na jich bolesti.“ (Chelčický, 1929, str. 133-134, in Boubín, 2005, str. 129-130)

Dnes již samozřejmě víme, že Petr Chelčický patří k nejvýraznějším postavám českého středověku, konkrétněji k těm, které dorostly skutečně evropského formátu. Jeho dílo sice představuje jedno z nejvyšších vzepětí českého ducha, o jeho životě, o něm samém, jak již bylo několikrát řečeno, víme překvapivě málo. Jeho současníci o něm téměř nehovoří a ani on sám se o sobě ve svých spisech téměř nezmiňuje. Stěží lze popírat, že svým způsobem je to krásný osud. Historikům však takové případy „nedají spát“ a jejich zvědavost se snaží proniknout i do nejskrytějších lidských tajemství. Ani Petr Chelčický není v této souvislosti výjimkou.

První místo, v širším ohlasu Chelčického díla, však jednoznačně patří logicky Jednotě bratrské. Podrobněji byla rozebrána v kapitole 3.2. Jan Rokycana tedy doporučí svým přátelům a příznivcům okolo bratra Řehoře, aby se seznámili s tvorbou Petra Chelčického. Ve svém prvním období je Jednota bratrská s jeho učením úzce spjatá.

Bratr Řehoř, jako vůdce skupiny, píše v listu královskému podkomořímu panu Vaňkovi Valečovskému z Kněžmosta, „že víra křesťanská nepotřebuje moci světa ke své obraně a že světská moc nemá mečem víru hájiti“. (Müller, 1923, str. 29, in Rokyta, 2013, str. 17) Jak je patrné, uvádí přesné myšlenky Petra Chelčického. Dokonce také souhlasí s neslučitelností křesťanského života člověka a požívání úřadu světské moci: „Poněvadž Kristus, jsa hlava svaté církve, utíkal, aby tělesně nad jinými nekraloval, každý úd těla jeho má též od kralování utíkati.“ (Müller, 1923, str. 55, in Rokyta, 2005, str. 17) Jednota bratrská se však následně v roce 1490 od Chelčického odvrací.

Ve dvacátých letech 16. století Komenský oceňuje jeho jazykovou stránku děl, taktéž i Jan Blahoslav. V 17. století však zapadlo jméno Petra Chelčického nadobro. Mohla za to násilná rekatolizace po Bílé hoře, jelikož i díla Petra Chelčického se dostala do seznamu zakázané četby. Jen malá část rukopisů unikla zničení. Je tedy logické, že myšlenky Petra Chelčického žily pouze v podvědomí prostého lidu, i když jeho jméno skoro upadlo v zapomnění. (Míka, 1963, str. 144) Bohuslav Balbín jej ve svém spise *Bohemia docta* neuvádí vůbec. Chelčického na světlo vynáší až Josef Dobrovský ve druhém vydání *dějin české řeči a starší literatury*. V Jungmannově *Historii literatury české aneb Soustavném přehledu spisů českých s krátkou historií národu, osvícení a jazyka* jsou pasáže o Chelčickém podle Rokyty (2013, str. 18) dosti zkráceny.

Prvním skutečným badatelem, jenž se zabýval jihočeským myslitelem, byl Pavel Josef Šafařík a posléze Antonín Gindely. Největší zásluhu mezi historiky má však František Palacký. Podrobněji se zabývá Chelčického tvorbou ve svých *Dějínách národa českého v Čechách i v Moravě*. (Rokyta, 2013, str. 18)

První obsáhlé ukázky z rukopisně dochovaných Chelčického děl vychází v šedesátých letech 19. století, Karel Jaromír Erben se o ně zasloužil. Mezi další badatele patří také Josef Jireček, jenž rozšířil znalost Chelčického spisů, či Jaroslav Goll svými spisy jako *Chelčický a jeho učení*, *Jednota bratrská v XV. století*, *Nové spisy valdenských*, nebo také *Chelčický a Jednota v XV. století*. Oproti jiným historikům vyniká svou znalostí i menších spisů Chelčického (*O dělnících na vinici*, *Řeč na pašije sv. Jana*), o nichž jiní autoři vůbec nevědí. Goll dokonce tvrdí, že tyto vyjmenované spisy se vyskytují v úvodu *Postily*. (Goll, 1916, str. XI) Také nesmíme zapomenout na Ferdinanda Schulze a jeho tvorbu *Petr Chelčický*, jež byla vydána v roce 1882. Dále se jím také zabýval Antonín Lenz, zejména ve spisech jako *Vzájemný poměr učení Petra Chelčického, starší jednoty Českých*

bratří a táborů k nauce valdenských, Jana Husi a Jana Viklifa. Vystupoval ve většině případů s polemickým záměrem oponovat Chelčickému. (Rokyta, 2013, str. 19)

Mezi novou generaci badatelů, která se Petrem Chelčickým zabývala patřili například Kamil Krofta, František Michálek Baroš, či Rudolf Urbánek. Také soudobí autoři jako František Šmahel, Eduard Petru, Alois Míka, Jan Rokyta, nebo také Amadeo Molnár či velká zásluha bezpochyby patří Jaroslavu Boubínovi. (Rokyta, 2013, str. 19)

Dílem Petra Chelčického byl ovlivněn odpůrce násilí, války a vojenské služby Přemysl Pitter. Ten se podobně jako Masaryk nezabýval Chelčickým z hlediska historie, ani z důvodu badatelské činnosti, ale z důvodu inspirace pro aktivní život křesťana. Nejvýznamnějším dílem z období polemiky s Masarykem o nenásilí, nese jméno Petr Chelčický, Tolstoj, Masaryk. Přestože nebyl Pitter univerzitní myslitel a historik, dokázal skvěle proniknout do podstaty díla Petra Chelčického. Například uvádí: „Chelčický je naprostý individualista, obrací se k člověku jako jedinci a pouze od člověka – jedinec očekává změnu. Nevidí společnost jako organizovaný celek, nemluví o obrácení církve, národa, státu, lidstva – to všechno jsou mu prázdné pojmy. Vidí jen člověka a od člověka jedné očekává obrácení, nápravu. (Pitter, 1931, str. 12) Také zde najdeme pasáže o odporování zlu: „Pravý křesťan nezpěčuje se vrchnosti, ale také jí neslouží, žádá-li něco, co Písmo a svědomí zapovídá.“ (Pitter, 1931, str. 12)

Přemysl Pitter se tedy domnívá, že Petr Chelčický nemá na mysli individualismus a svobodu jedince v novodobém smyslu, ale biblický individualismus člověka osamocенého se svým svědomím před Božím soudem. Celý dílo je polemikou o pacifismu a filosofem, jenž se stal prezidentem, který uznává nutnost spravedlnost obrany kolektivu před napadením. Vytýká zde právě Masarykovi odklon od mravního snažení, jenž by mělo mít kořeny v jedinci a mělo by poté směřovat ke kolektivu. Oživením původního nenásilného křesťanského života, jemu v Čechách pouze jednota bratrská. (Rokyta, 2013, str. 24) Nechává se slyšet, že „Chelčický, promítnutý do doby moderní, je Lev Nikolajevič Tolstoj.“ (Pitter, 1931, str. 13)

Tolstoj podle Pittera (1931, str. 13) totiž stejně jako Chelčický spatřuje ve víře a v násilí strašlivý blud. Proto se vrhá do boje proti násilí a znovu ukazuje na rozpor mezi Starým a Novým zákonem, ve kterém zdůrazňuje Boží slova: „Říkáno bylo starým: oko za oko, zub za zub, ale já pravím vám, abyste neodpírali zlému“. K těmto Ježíšovým slovům, Tolstoj dodává: „neodpírali zlému násilím, které je zlo.“ (Pitter, 1931, str. 13) Snažil se tedy

ukázat na přirozený a jedině mravný a účinný požadavek bez násilí, nenásilného odporu vůči zlu.

František Michálek Bartoš plně souhlasí s Kamilem Kroftou, který napsal, že „naší největší pýchou, nejpádnějším důvodem našeho práva na život veliký a svobodný, nejjistější zárukou naší budoucnosti, není to, že jsme byli mocnou říší za Přemysla II, nebo Karla IV., ale to, že jsme podnikli boj za velkou myšlenku, že jsme lidstvu dali Husa, Chelčického a Komenského.“ (Bartoš, 1958, str. 26) Sám poté ještě popisuje své přání, aby se myšlenky, ideje Petra Chelčického mezi námi dále šířily, a jeho hlas tak neutichl. Cituje také prosbu učitele Petra Chelčického M. Jana. „Poslední prosbou je, abychom se milovali, dobrých násilím tlačiti nedali a pravdy (pravdy a spravedlnosti) každému přáli: úctu k člověku, úctu k pravdě a úsilí o spravedlnost, úctu k přesvědčení a svědomí, tento nejvzácnější statek národní naší kultury.“ (Bartoš, 1958, str. 26)

7. Využití tématu v předmětu OV a ZSV

V této kapitole se pokusím zaměřit na využití tématu v hodinách (předmětu) Občanské výchovy na základní škole a v hodinách Základů společenských věd na střední škole, konkrétněji na gymnáziu.

Již z pohledu na jazyk Petra Chelčického je patrné, že není adekvátní nutit žáky na základní škole k rozborům jeho děl. Jedná se o starou češtinu, která je náročná a pro žáky základních škol neadekvátní a nepřiměřená věku ani vědomostem. Troufám si říci, že i v hodinách Českého jazyka by detailní rozborů neměly smysl, natož v občanské výchově. Samozřejmě pro ukázkou, názornost by posloužit klidně mohly. Co se však týká některých myšlenek Petra Chelčického, domnívám se, že by se v předmětu Občanské výchovy daly adekvátně a efektivně využít.

Mám například na mysli, jeho názory na bohatství, majetek, jenž jsou také v diplomové práci rozebírány. Žáci by se poté mohli zamyslet nad otázkou, co opravdu potřebují k životu a co je jen vymožeností dnešní doby. Lidé začnou majetek shromažďovat, šetřit, přemýšlet, jak ho rozmnožit, starat se o něj, trápit se pro něj, stane se pro ně jednou z hlavních priorit. Žáci by se mohli zamyslet nad tím, zda dokáže vět množství majetku, peněz, změnit charakter, povahové rysy člověka. Zda tedy souhlasí s Chelčického výrokem, že „ač on říká, že má zboží, však ono vskutku má jeho.“ Téma majetku a vlastnictví, peněz je probíráno v sedmém ročníku základní školy a soudím, že by mělo být v kompetenci žáků se nad touto problematikou zamyslet a zapojit se do rozhovoru.

Déle by se daly využít jeho názory na mravní výchovu, etiku, jenž se vyučují na základní škole od sedmého ročníku. Zajímalo by mě, jakou mají žáci stanovenou nejvyšší morální hodnotu. Vyjmenované morální hodnoty, bychom poté mohli porovnat s nejvyšší morální hodnotou Petra Chelčického, tedy spravedlností. Jak vůbec spravedlnost chápou a zda by souhlasili s jejím vysvětlením jihočeského myslitele. „Trpělivost, pokora, milosrdenství, tichost, pokojnost, snažnost, opatrnost, věrnost skrovnost, čistota, a když takové věci jsou v lidech, takéž tomu říkáme spravedlnost.“ Pro téma úvahy, například za domácí úkol by se hodila myšlenka Táboritů, spravedlivého světa. „Na Táboře není nic mé a nic tvé, než všechno v obec rovně mají: taktéž všem všecko vždycky má v obec býti a nižádný nemá nic zvláště míti; jinak kdož co má zvláště, ten hřeší smrtedlně.“ Jedinou podmínkou je zde Boží zákon. Zajímalo by mě, zamyšlení žáků nad tímto způsobem života,

zda by tak vůbec dokázali žít? Co by jim chybělo, vadilo, nebo se naopak líbilo? Jaké vidí klady a zápory, oproti dnešnímu způsobu života?

V deváté třídě se podrobněji probírá právo (trestní právo), takže bychom mohly využít myšlenky Petra Chelčického týkající se Desatera, konkrétně Božího přikázání – nezabiješ. Zda se za různých okolností musíme hned ohnět mečem. Myslím, že by se vedl dobře rozhovor na téma trest smrti, který by se dal doplnit ukázkou poprav ze Středověku. Zajímavé by byly jistě názory a argumenty žáků, zda by byli pro/proti zavedení trestů smrti. Jaký mají názor na eutanázii a podobně. Zároveň by se to mohlo použít i v osmé třídě v souvislosti lidskými právy.

Napadá mě využití i v sexuální výchově, která je součástí občanské výchovy a vyučuje se v osmé třídě základní školy. Jen spíše pro téma k uvolněnému rozhovoru žáků by bylo možné uvést názor Petra Chelčického na panenství. Správná žena má dle Petra Chelčického být pannou až do manželství. „A to by i dnes poctivo bylo mezi křesťany, aby ty panny, které se mají vdávat, zachovaly se v čistotě až do manželství. Chceli se dobře vdáti a dobrou manželkou býti, aby prvé dobrý a poctivý život předšel.“

Jelikož pocházím z jižních Čech, může se naplánovat projektová výuka – „Po stopách Petra Chelčického“, při níž je možné navštívit vesnici Chelčice. Což by korespondovalo s tématem náš region, náš kraj.

Na střední škole, konkrétněji tedy na gymnáziu by se daly použít i výše uvedené příklady, a mohly by být zpracovány více do hloubky. Samozřejmě zde již můžou být detailněji představeny jeho myšlenky, týkající se náboženství, křesťanství, víry či rozdělení společnosti, se kterým nesouhlasil. Mám například na mysli seznámit žáky s jeho názory na fungování církve, úpadek církve. Jelikož se v českém jazyce o jihočeském mysliteli učí a zmiňují se jeho díla, zejména Sít' víry, mohl by být uveden úryvek z knihy o dvou rybách jež trhají síť. Studenti by měli za úkol vlastními slovy popsat, jak této alegorii rozumí. Dochází tak k propojování mezipředmětových vztahů, čímž si žáci probíranou látku lépe zapamatují, naučí či jen připomenou.

Jelikož náboženství a víra jsou dost intimní záležitosti, určitě bych žáky nenutila k odpovědi. Do rozhovoru by se zapojili pouze zájemci. Pokud by se jednalo o rozhovor v kruhu, každý student má právo říct NE, či má možnost z kruhu vystoupit.

8. Závěr

Hlavním cílem mé diplomové práce bylo připomenout osobnost Petra Chelčického. Seznámit čtenáře s jeho životem, s dobou, ve které žil, s jeho tvorbou. A také ujasnit jeho základní myšlenky a jaké místo zaujímá v dějinách českého myšlení. Myslím, že hlavní cíl mé diplomové práce byl splněn.

Ideje Petra Chelčického týkající se středověkého asketismu jsou sice zcela mrtvy, ale domnívám se, že bychom si měli vážit především jeho hluboké lidskosti, lásky k druhým (poctivým, spravedlivým, věřícím, mravně bohatým). Petru Chelčickému byl totiž každý člověk bratrem, a neváhal se s ním rozdělit o poslední kousek chleba. V žádném případě nikoho nepovažoval za pouhý objekt vykořisťování. Znamku opravdového lidství spatřoval v mravní čistotě člověka, nikoliv v jeho sociálním postavení a materiálním zajištění. Naopak povyšování nad ostatními a materiální zabezpečení považoval za hříšné, zkažené, jelikož se domníval, že vysoké sociální postavení a majetek lze získat i nepoctivou cestou (podplácením, utlačováním, využíváním druhých lidí). Z tohoto důvodu neuznával a bojoval proti zneužívání světské moci, samozřejmě s tím také souvisí nekompromisní odsuzování násilí.

Odstranění sociálních nerovností chtěl dosáhnout bojem proti privilegovaným vrstvám tehdejší feudální společnosti. Jelikož se jednalo o podařený boj, došlo k takovým důsledkům, jako je například útok proti učení o božském původu rozdělení společnosti na tři stavy. Rozbití tohoto tehdejšího feudálního uspořádání společnosti řadí Petra Chelčického k prvním, nejen k našim, ale i evropským myslitelům, jenž sváděli stejný boj. Navíc u jihočeského myslitele byl i povedený, a řadí se tak mezi jeho největší a nesmrtelné činy.

Požadavek rovnosti všech lidí vyplýval z Chelčického lásky k člověku. Považuji ho za jeden z nejsympatičtějších rysů, jeho učení i přes to, že byl nábožensky podmíněn. Podle Míky (1963, str. 147) nebyl Chelčický prvním ani posledním, kdo se zabýval problematikou rovnosti. Ovšem nad ostatními vyniká tím, že ji nejen proklamoval, ale sám se jí i podřídil. „Vzdal se výsadního postavení, jež mu pojišťoval zemský původ, a stal se prostým venkovanem, živící se tělesnou prací.“ (Míka, 1963, str. 147)

Většinu myšlenek Petra Chelčického již dávno vzal čas, ale jeho ideje lidskosti, spravedlnosti, odporu proti násilí, mravního ideálu, a také požadavek rovnosti všech lidí, budou stále naživu. Jelikož je uchováme v našich myšlenkách a srdcích.

9. Prameny a literatura

9.1 Prameny:

1. CHELČICKÝ, Petr a Eduard PETRŮ. Drobné spisy: O boji duchovním, O církvi sv., O trojiem lidu řeč, Replika proti Mikuláši Biskupcovi. 1. vyd. Praha: Academia, 1966. Památky staré literatury české.
2. CHELČICKÝ, Petr a Eduard PETRŮ. *Ze sítě víry: o rotách, o každé zvláště*. Praha: Československý spisovatel, 1990. Slunovrat (Československý spisovatel). ISBN 80-202-0218-8.
3. CHELČICKÝ, Petr, BOUBÍN, Jaroslav (ed.). *Siet viery*. Praha: Historický ústav, 2012. Sbíрка pramenů k náboženským dějinám, sv. 3. ISBN 978-80-7286-196-5.
4. CHELČICKÝ, Petr. Petra Chelčického Síť víry. Editor Emil SMETÁNKA. Praha: Melantrich, 1929, xvii, 446 s
5. CHELČICKÝ, Petr. *Postilla*. Editor Emil SMETÁNKA. Praha: Comenium, Evangelická matice Komenského, 1900, 438 s.
6. CHELČICKÝ, Petr. *Postilla*. Editor Emil SMETÁNKA. Praha: Comenium, Evangelická matice Komenského, 1903, 102 s.

9.2 Literatura:

7. BARTOŠ, František Michálek. *Petr Chelčický: duchovní otec Jednoty Bratrské*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1958.
8. BEZOLD, Friedrich von. *K dějinám husitství: kulturně-historická studie*. Přeložil Alois CHYTIL, autor úvodu Josef PEKAŘ. V Praze: Nákladem Josefa Pelcla, 1914, xiv, 122 s. Knihovna rozhledů.
9. BOUBÍN, Jaroslav. Petr Chelčický: myslitel a reformátor. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2005. Velké postavy českých dějin [Vyšehrad, edice]. ISBN 80-7021-654-9.
10. ČORNEJ, Petr. *Světa a stíny husitství: (události, osobnosti, texty, tradice): výběr z úvah a studií*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2011, 481 s. ISBN 978-80-7422-084-5.
11. GOLL, Jaroslav. *Chelčický a jednota v XV. století*. Praha, 1916.
12. HALAMA, Jindřich et al. *Jednota bratrská 1457-2007*. V Přerově: Muzeum Komenského, 2007. 32 s. ISBN 978-80-239-9879-5.

13. HRABÁK, J. *Dějiny české literatury I*. Praha: ČSAV, 1959.
14. *Jednota bratrská: Inform. kn. o hist., učení a životě Jednoty bratrské*. 1. vyd. Praha, 1989
15. KADLEC, Jaroslav. *Církevní dějiny: Skriptum pro stud. účely Cyrilometodějské bohoslovecké fak. v Litoměřicích*. 3. [díl], *Vrcholný a pozdní středověk*. 2., přeprac. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1975. 168 s.
16. KROFTA, Kamil a Josef KLIK. *Listy z náboženských dějin českých*. Praha: Historický klub, 1936, 436 s.
17. KROFTA, Kamil a Zdeněk NEJEDLÝ. *Duchovní odkaz husitství*. Editor Josef BOROVIČKA. Praha: Svoboda, 1946, 293 s.
18. MÍKA, Alois. Petr Chelčický. 1. vyd. Praha: Svobodné slovo - Melantrich, 1963. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti [Svobodné slovo, edice].
19. NAVRÁTIL, F. O. *Petr Chelčický: národohospodářsky sociologický rozbor náboženské osobnosti*. Ve Kdysi: Okresní osvětový sbor, 1929, 144 s.
20. NOVOTNÝ, Václav. *Petr Chelčický*. Praha: F. Topič, 1900, 16 s.
21. PITTER, Přemysl, PLZÁK, Michal, ed. *Duchovní revoluce v srdci Evropy: pohled do dějin českého národa*. 3. české vyd. Praha: Nadační fond Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, 2011. ISBN 978-80-7017
22. PITTER, Přemysl. *Chelčický, Tolstoj, Masaryk*. Praha, 1931.
23. ROKYTA, Jan, HASHEMI, Michaela, ed. *Doba a dílo Petra Chelčického*. Blansko: ALMI, 2013. ISBN 978-80-87494-05-9.
24. SCHULZ, Ferdinand. *Petr Chelčický*. Praha: Spolek pro vydávání laciných knih českých, 1882, 127 s
25. VOGL, Carl. *Peter Cheltschitzki: ein Prophet an der Wende der Zeiten*. Zürich: Rotapfel-Verlag, 1926.

10. Příloha číslo 1 – Záhorků tvrz

Skladiště a stodoly v Záhorčí, právě tady dříve pravděpodobně stála Záhorků tvrz. Dnes zde sídlí firma Brit, která vyrábí psí krmení.

11. Příloha číslo 2 – Špýchar

Špýchar se pokládá za zbytek někdejší tvrze, nachází se u něj památník Petra Chelčického.

12. Příloha číslo 3 – Pomník Petra Chelčického

13. Příloha číslo 4 – Dnešní Záhorčí

ANOTACE

Jméno a příjmení	Veronika Fundová
Katedra	Katedra společenských věd
Vedoucí práce	PhDr. Petr Zima, PhD
Rok obhajoby	2017

Název práce	Život a dílo Petra Chelčického
Název práce v angličtině	Life and work of Petr Chelčický
Anotace práce	Diplomová práce je zaměřena na život a dílo jihočeského myslitele Petra Chelčického. Ve třetí kapitole je nastíněno husitství, které jej výrazně ovlivnilo. Detailněji se však práce zabývá jeho myšlenkami a názory, týkající se víry, morálky, společnosti. Předmětem zájmu je tedy osobnost Petra Chelčického, jeho život, doba, ve které žil, či jeho tvorba. Samozřejmě také ujasnění jeho základních myšlenek a ohlas v dějinách českého i evropského myšlení. Závěrečná část se věnuje využití tématu v předmětu Občanské výchovy pro základní školy a Základu společenských věd pro střední školy. V přílohách jsou uvedené fotografie pořízené v obci Chelčice.
Klíčová slova	Petr Chelčický, život Petra Chelčického, díla Petra Chelčického, husitství, Jednota bratrská, literatura v době husitské, víra, morálka, církev, společnost
Anotace práce v angličtině	This thesis focuses on the life and work of a South Bohemian thinker called Petr Chelčický. In the third chapter Hussitism is outlined as it has influenced him greatly. In more detail; however, this work deals with his ideas and thoughts on religion, morality and society. The subject matter is the figure Petr Chelčický, his life, the era in which he lived and his work as well as

	clarification of his basic ideas and the reception in the history of Czech and European thought. The concluding part focuses on the utilization of this topic in the subject of civics at primary schools and the subject of social sciences at high schools. Attached, there are photographs taken in Chelčice.
Klíčová slova v angličtině	Petr Chelčický, life of Petr Chelčický, work of Petr Chelčický, Hussitism, The Unity of Brethren, Literature during the Hussite, faith, morality, church, society.
Přílohy vázané v práci	4
Rozsah práce	72
Jazyk práce	český